

Obravnavanje premoženske kriminalitete v angloameriškem kazenskem pravu*

Dr. Alenka Šelih

Premoženska kriminaliteta ima v celotni kriminaliteti običajno zelo velik — pogosto največji — delež. Čeprav se pojavlja v zelo različnih oblikah, najdemo ta kazniva dejanja v vsaki družbi in doslej tudi v vsaki družbeno-ekonomski formaciji. Nekatera med njimi so se vsebinsko malo spremenjala in jih danes mnogi označujejo kot »klasična« kazniva dejanja. Druga so se razvila tako, da jih nekateri pravni sistemi ne uvrščajo več med kazniva dejanja zoper premoženje, temveč sodijo, da so naperjena zoper narodno gospodarstvo oziroma uradno dolžnost, ker prevladujejo ti elementi.

Jedro premoženske kriminalitete pa tvorijo vendarle temeljna kazniva dejanja zoper premoženje, kot so tativina, rop, zatajitev, prikrivanje, goljufija in izsiljevanje. Razumljivo je, da obstajajo med temi kaznivimi dejanji v različnih zakonodajah vsebinske razlike, ki terjajo, da se z njimi spoznamo, če želimo kakorkoli globje analizirati premožensko kriminalitetu različnih držav.

Med pravnimi sistemami, ki zlasti zaslužijo našo pozornost, je gotovo angloameriški si-

stem, sistem Common law¹. S tem razumemo pravni sistem, ki se je razvil v Angliji in v njenih kolonijah, med njimi zlasti v današnjih Združenih državah Amerike in v Kanadi.

Obravnavanje problemov kazenskopravnega varštva premoženja v nekaterih državah tega sistema je namen pričajoče razprave. Odgovoriti skušamo na vprašanje, katere vsebinske sihlice in značilnosti pogojujejo kazenskopravno varstvo premoženja v teh pravnih sistemih, kje so stične točke in kje razlike z našim pojmovanjem. Hkrati skušamo podati analizo problemov, s katerimi se je v zvezi s temi vprašanji ukvarjal zakonodajalec — in tudi sodstvo, ki je v tem sistemu prav tako pomemben pravnostvorni faktor, saj je celo problematiko bistveno oblikoval.

Pri analizi teh vprašanj je bilo treba upoštevati nekatere temeljne značilnosti v obravnavanju premoženskih deliktov v pravnih sistemih Common lawa. Gre predvsem za to, da je poneverba uvrščena med ta kazniva dejanja in je zato uvrščena med nje tudi v tej razpravi.

Anglija

Uvod

Za vsakogar, ki skuša spoznati angleški pravni sistem in prodreti vanj, pomeni to, da se mora vživeti v povsem drugačen način pojmovanja in mišljenja, ki je imel za posledico seveda izoblikovanje takega sistema pravnih norm, ki je za nas na »kontinentu« dokaj tuj in oddaljen.

To velja morda prav posebno za kazniva dejanja zoper premoženje. Common law je varovalo premoženje s posameznimi pravili že zelo zgodaj in na način, ki je bil sicer za tisti čas primeren, pozneje, ob spremembah družbenega reda, ko je dobila zasebna lastnina posebno veljavno in pomen, pa se je pokazalo, da je varstvo Common law prešibko in da temelji na postavkah, ki so se spremenile. Zato se je vsebina prvotnih pravil v sodni praksi precej spremenjala, končno pa se je pokazala potreba po tako imenovanem statutarnem, to je zakonskem urejanju te snovi.

* Razprava je del študije, ki jo je pripravil inštitut za kriminologijo pod vodstvom prof. dr. P. Kobeta, financirala pa sta jo univerza v Ljubljani in sklad Borisa Kidriča.

To naloge je v glavnem prevzel zakon o tativini (Larceny Act) iz leta 1916, ki sedaj poleg pravil Common lawa ureja to obširno snov. Pri tem je treba pripomniti, da je ta zakon — kar se tiče sankcij — precej spremenjen od leta 1948 dalje, ko je začel veljati tako imenovani Criminal Justice Act.

I. Temeljne oblike kaznivih dejanj zoper premoženje

Objekt kazenskopravnega varstva je podobno kot v drugih pravnih sistemih premoženje v najširšem pomenu. Angleško kazensko pravo, po tradiciji nagnjeno k kazuistiki, našteva v posameznih določbah poleg splošnih klavzul zelo podrobno posamezne vrste premoženja, ki se varuje. Delitve na družbeno in zasebno premoženje seveda ni; kot poseb-

¹ Glede splošnih značilnosti tega sistema primerjaj dr. Peter Kobe, Temeljne značilnosti kazenskega prava Common Law sistema, Pravnik 1964, št. 4—6.

nost bi omenili, da se s posebno določbo varuje cerkveno premoženje. To določa 24. člen zakona o tativni, ki posebej penalizira vlome v cerkev.

Glede na objekte napada smo kazniva dejanja zoper premoženje razvrstili v dve skupini: v prvi so kazniva dejanja, naperjena zoper premičnine, v drugi pa kazniva dejanja, naperjena zoper premoženje sploh, predvsem zoper premoženske pravice in koristi.

Prva skupina Kazniva dejanja zoper premičnine

1. Tatvina (Larceny, Larceny Act, člen 1, 2).

Tatvina je bila v Common lawu osnovno kaznivo dejanje zoper premoženje in njeni vsebinai se je v teku stoletij precej spremenjala. Okrog tega kaznivega dejanja pa se je sukal precejšen del problematike premoženskih deliktov, ker je bila zasnovana precej široko. Danes jo opredeljuje zakon o tativni iz leta 1916, ki obravnava to snov zelo obširno in nadrobno ter je načela Common lawa nekoliko spremenil in razširil. Common law je sprva reševal osnovni primer, ko si storilec prilasti in odnese stvar lastnika brez njegovega privoljenja. Ta splošna definicija se je pozneje izpopolnjevala v podobo, ki je danes z vsemi odtienki podobna mozaiku, ker tako nadrobno in kazuistično opredeljuje posamezne variante, ki jih v večini evropskih prav zajema ena sama ali dve definiciji.

Osnovne značilnosti tativine po angleškem pravu se tičejo po eni strani subjekta dejanja, po drugi pa njegovega objekta.

Za storilca je potrebno, da si vzame in odnese predmet tativine, in sicer z namenom (ta mora obstajati v času odvzema), da ga za stalno odvzame lastniku. Pri tem pa mora delati brez lastnikovega soglasja, sleparsko (fraudulently) in ne sme imeti nobene pravice do tega predmeta (without claim of right made in good faith).

Pojem »vzeti« zakon nato nadrobneje opredeljuje in pravi, da obsegata pojmom tudi pridobitev posesti z zvijačo, z ustrahovanjem, če je lastnik pomotoma dal predmet tativine v posest, pa je imetnik za to zmoto vedel, ali če je predmet našel in je takrat menil, da bi bilo lastnika mogoče odkriti, če bi se storili povprečni (reasonable) ukrepi.

Kot vidimo, gre v bistvu za posest, ki si jo storilec pridobi, in ni potrebna prilastitev oziroma pridobitev, prav tako pa tudi ni omenjen namen, tako tipičen za kazniva dejanja zoper premoženje, namreč pridobitev premoženske koristi. To vprašanje, ki ga

Angleži označujejo kot »mentalni element tativine, je bilo zelo pogosto načeto in obravnavano v angleški strokovni literaturi. V komentarjih pravil Common lawa o tativini se sprva ugotavljal, da je potreben *animus furandi*, pa tega niso nadrobneje opredeljevali². Šele pozneje si je v angleških komentarjih utrla pot teorija o tem, da obsegata pojmom tudi »lucrī causa«, torej premožensko korist. Vendar so to teorijo sodniki v praksi precej odločno in enotno odklonili in je tudi zaknski tekst ne upošteva. Turner meni v Russelovem komentarju, da je za sodobno angleško pravo ta koncepcija absurd³. Drugi konstitutivni element tativine je poleg tega, da storilec predmet vzame še, da »ga odnese.« Ta pojmom pomeni vsako spremembu mesta, ki ga je predmet imel pred tativino.

Precej zapletena so tudi vprašanja, ki se tičejo objekta kaznivega dejanja tativine.

Že skozi stoletja ta objekt nامreč ni »tuja premična stvar«, temveč »karkoli, kar je mogoče ukrasti« (anything capable of being stolen). Taka definicija je zahtevala številne razlage tako v preteklosti, ko je sodila med pravila Common lawa, kot sedaj, ko jo je povzel (in deloma spremenil) zakon o tativni. Ta je določil, da je štetni za takšen predmet vse, kar ima neko vrednost in je lastnina kakšne osebe (glede najdenih predmetov velja posebna določba). Po Common lawu je bilo potrebno, da je šlo za stvar, ki jo je mogoče prijeti (sodna praksa je razširila pravilo tudi na plin in električno energijo); potrebno je bilo, da je premična, da ima neko vrednost in da ne sme biti brez lastnika.

V Common lawu pa se je izoblikovala vrsta pravil o tem, kakšen je položaj stvari, ki sodijo k nepremičninam, zlasti k zemlji in stavbam. Pojem nepremičnine je bil zelo širok, tako da je vključeval dele tako imenovane »substance«: zemlje (to so kamni, minerali in pod.), zemeljske produkte (drevesa, travo, plodove zemlje), stavbe in posamezne dele stavb, ki so vzdane vanje (kluke, pipe, cevi). Vseh teh predmetov ni bilo mogoče »ukrasti«, odvzem in prilastitev sta bila le civilni delikt.

Zakon o tativni je ta pravila odpravil. Zaradi tradicionalno zakoreninjenega obravnavanja takih primerov tativin pa je moral zelo nadrobno obdelati to snov, ki je danes urejena enako, kot navadna tativa.

Poleg teh najbolj splošnih značilnosti kaznivega dejanja tativine pozna angleško

² Prim. Turner, Russell, On Crime, II. str. 1116; glej tudi Tidow, Der Schuldbegriff im englischen und nordamerikanischen Strafrecht, Bonn, 1952, str. 84.

³ Prim. Turner, nav. d., str. 1129.

pravo celo vrsto »doktrin«, kot to imenujejo, o načinih storitve kaznivega dejanja, o storitvi tatvine nad posameznimi vrstami predmetov in pod.

Sankcija, določena za tako imenovano enostavno tatvino, v okvir katere sodi vsa raznolika problematika, je zapor do petih let (2. člen zakona o tatvini).

2. Poneverba (Embezzlement, Larceny Act, člen 17)

Zaradi popolnosti moramo v angleškem pravnem sistemu obravnavati tudi poneverbó, ki po splošnih načelih varstva premoženja na evropskem kontinentu sicer ne sodi med premoženske delikte, v angleškem kazenskem pravu pa je to kaznivo dejanje obravnavano v zakonu o tatvini in tvori s tatvino, ropom in goljufijo neko celoto.

Tako v začetku je treba poudariti, da je obseg poneverbe v angleškem pravu ožji kot pri nas, tako glede oseb, ki jih zajema, kot glede stvari, na katere se nanaša.

Osebe, na katere se nanaša poneverba, so »uslužbenci in služabniki«. Vsebino tega pojma so seveda često opredeljevali in teorija je danes mnenja⁴ (to razlago je dala najprej lordska zbornica), da obstoji uslužbeno ozioroma služabniško razmerje, če ima službodajalec možnost izbrati si uslužbenca ozioroma služabnika, če ga plačuje, če nadzoruje način njegovega dela in če ga lahko suspendira ali odpusti.

Izvršitveno dejanje samo je dokaj zpleteno, predvsem zato, ker je odvisno od vrste stvarnopravnih vprašanj o posesti, katerih pomen je v celotnem kazenskem pravu, ki se nanaša na premoženske delikte, zelo velik. Storilec izvrši dejanje tedaj, če si prilasti premičnine, denar ali vrednostne papirje, ki jih je prejel od svojega delodajalca v njegovem imenu ali za njegov račun⁵. Potrebno je torej, da te predmete prejme od tretje osebe za svojega delodajalca; če jih prejme od svojega delodajalca za tretjo osebo, storil kaznivo dejanje tatvine (ozioroma zatajitve) in ne poneverbu⁶. To razlikovanje je bilo uveljavljeno v pravilih Common lawa in temelji na vprašanju, ali je storilec pridobil legalno posest od delodajalca ali ne.

Poneverbo šteje zakon za hudodelstvo (felony) in določa zanjo kazen zapora do 14 let.

⁴ Prim. Turner, nav. d., str. 1206.

⁵ Prim. J. Edwards, *Les Atteintes à la propriété*, v zbirki *Introduction au Droit Criminel de l'Angleterre*, Pariz, 1959, str. 166.

3. Rop (Robbery, Larceny Act, člen 23)

Po pravilih Common lawa je rop kвалиficirana oblika tatvine⁷, za katero je znano, da gre za »hudodelski odvzem« denarja ali dobrin, ki imajo neko vrednost, oškodovancu neposredno ali v njegovi navzočnosti; pri tem pa storilec uporabi silo ali oškodovanca ustrahuje⁸. Kot konstitutivna elementa tega kaznivega dejanja označujejo predvsem uporabo sile in odvzem predmeta, ki mora imeti nekjo vrednost.

Osnovno obliko ropa penalizira zakon o tatvini v 23. členu. Značilno je, da pojma »oropati« ne opisuje ozioroma ne definira, temveč ga uporablja kot termin, katerega vsebina je znana in jasna.

Glede storilca zakon določa, da mora biti bodisi oborožen ali pa v družbi z eno ali več osebami. Za izvršitveno dejanje je potrebno, da storilec oškodovanca oropa, ali pa ga napade z namenom, da bi ga oropal. Prav tako zadošča za izvršitev, da storilec (sam in neoborožen) tik pred ropom ali takoj po njem uporabi silo nasproti oškodovancu ali komu drugemu. Videti je torej, da obstoji kaznivo dejanje ropa po angleškem pravu tudi tedaj, če gre za takšen napad na oškodovanca, pri katerem do realizacije ropa samega še ni prišlo; gre tedaj za primer, ki bi ga v naši praksi šteli za poskus ropa, ali morebiti za roparsko tatvino, odvisno od tega, kdaj je storilec uporabil silo.

V angleški doktrini so posvečali veliko pozornost pojmu in vsebini sile, ki je poleg nekaterih drugih najbolj značilna oznaka kaznivega dejanja ropa. Po pravilu Common lawa zadošča poleg uporabe nasilja tudi ustrahovanje oškodovanca. Glede stopnje sile se zahteva, da mora oškodovanec biti bodisi poškodovan, ali pa mora fizično braniti predmet, ki mu ga hoče storilec odvzeti. Povzročitev strahu se lahko nanaša bodisi na samega oškodovanca, na tretjo osebo, na premoženje, ali pa na oškodovančev dober glas.

Temeljno kaznivo dejanje ropa penalizira zakon o tatvini zelo ostro. Določa namreč kazen dosmrtnega zapora.

4. Zatajitev (Larceny Act, člen 1)

Zatajitev obravnavata angleško pravo dokaj drugače od večine kontinentalnih zakonikov. Bistvena razlika je v tem, da zatajitev kot posebnega kaznivega dejanja ta pravni sistem ne pozna in jo — sicer v omejenem obsegu — obravnavata v okviru kaznivega dejanja tatvine⁹.

⁶ Prim. Turner, nav. d., str. 1204.

⁷ Tidow, nav. d., str. 84—85.

⁸ Prim. Turner, nav. d., str. 958.

⁹ Prim. Tidow, nav. d., str. 84 in tam navedeni primer R. v. Holloway.

Kot posebna vrsta tatvine se zatajitev nanaša samo na osebo, ki ji je lastnik dal predmet v posest (bailee) ali ki je sam njegov delni lastnik (solastnik, skupni lastnik in pod.).

Za obstoj tega kaznivega dejanja je treba dokazati, da je lastnik izročil predmet storilcu v posest in jo sam s tem izgubil, storilec pa pridobil za določen čas; da je bil storilec dolžan predmet po izteku vrniti oziroma izročiti v soglasju z lastnikom tretji osebi; in končno, da si je storilec goljufivo (fraudulently) prilastil lastnino tega predmeta z namenom, ki ga angleško pravo določa tudi za tatvino, namreč, da ga za stalno odvzame lastniku. Zakon o tatvini dobesedno pravi, da je dejanje storjeno takrat, ko začne storilec stvar uporabljati kot svojo ali jo da v uporabo komur koli drugemu, razen lastniku.

V praksi je pred zakonsko ureditvijo tega kaznivega dejanja povzročala — in povzroča težave še sedaj — precejšnje težave vsebina in definicija pojma izročitve v posest (bailment). To so pravila Common lawa razlagala zelo ozko, tako da je bilo razmeroma težko doseči obsodbo za takšno kaznivo dejanje in je oškodovancu ostajala samo možnost uveljavljivte škode zaradi civilnega delikta.

Kot smo že omenili, se obravnava to kaznivo dejanje v angleškem pravu kot tatvina in v tem okviru je zanj predvidena tudi sankcija, namreč kazen zapora do petih let.

Zaradi kompleksnega pregleda naj omenimo, da šteje angleško pravo prilastitev najdenih predmetov za tatvino in določa zanje posebne pogoje, penalizira pa to kaznivo dejanje enako kot navadno tatvino.

5. Prikrivanje (Receiving stolen property, Larceny Act, čl. 33)

Preden je zakon o tatvini penaliziral kaznivo dejanje prikrivanja, kakor je danes urejeno, je bilo to po Common lawu prestopek (misdemeanor), ne glede, kakšno je bilo tisto kaznivo dejanje, ki je bilo osnova prikrivanja.

Zakon o tatvini sedaj določa, da obstoji kaznivo dejanje prikrivanja, če storilec sprejme kakršnokoli lastnino, toda ve, da je bila bodisi ukradena, ali pa pridobljena v okoliščinah, ki predstavljajo hudodelstvo ali prestopek. Penalizacija je odvisna od tega, kakšno je bilo prvo kaznivo dejanje: ali hudodelstvo ali prestopek.

Sodna praksa zahteva, da storilec sprejme predmete kaznivega dejanja v fizično posest; pri tem ne zadošča, da to stori kakšen njegov uslužbenec ali zastopnik po njegovem pooblastilu ali z njegovo vednostjo; vsekakor

pa mora vedeti, da gre za predmete, pridobljene s kaznivim dejanjem v času, ko jih je prvkrat sprejel, medtem ko ga ekskulpira dejstvo, da jih je prevzel bona fide.

Drugo vprašanje, kateremu je posvečeno nekaj znanih primerov v angleški sodni praksi, je vprašanje razločevanja med storilcem glavnega kaznivega dejanja in prikrivačem, pri čemer poudarjajo, da je slednji lahko obsojen tudi, če prvi ni bil ugotovljen. Problem je vsekakor povezan s pojmovanjem in načeli instituta udeležbe v angleškem pravu, ki kaže, tako kot mnogo drugih institutov, vrsto posebnosti.

Penalizacija je odvisna od vrste kaznivega dejanja, s katerim so bili pridobljeni prikriti predmeti. Če je bilo prvotno dejanje hudodelstvo, je tudi prikrivanje hudodelstvo, za katero je zagrožena kazen zapora do 14 let. Če je bilo prvotno dejanje prestopek, se tudi prikrivanje obravnava enako, zakon pa določa zanj kazen zapora do sedmih let.

6. Vlom (Burglary, Larceny Act, člen 25)

Vlom kot kaznivo dejanje je v angleškem kazenskem pravu zasnovan zelo široko. Splošna pravila Common lawa je utrdil in dopolnil zakon o tatvini iz leta 1916, ki obravnava tudi to kaznivo dejanje. Vlom se po angleškem kazenskem pravu ne nanaša samo na premoženjske delikte, čeprav so ti primeri v praksi gotovo najpogostnejši. Kaznivo dejanje vloma obstoji namreč tedaj, če storilec ponoči (med 21. in 6. uro) vlomi in vstopi v stanovanjsko hišo drugega z namenom, da bi tam storil katerokoli hudodelstvo (felony); ali če na vlogen način zapusti tako hišo, pa je stopil vanjo z namenom, da bi v njej storil hudodelstvo, ali pa je tako kaznivo dejanje v resnici storil.

Izvršitveno dejanje, kot vidimo, obsegata tedaj položaj, ki bi ga v naši praksi označili le kot poskus vломne tatvine. Vend然 pa je ta oblika vloma vezana na to, da je dejanje storjeno ponoči.

Navadni vlom (breaking and entering, čl. 26 Larceny Act) se obravnava precej drugače. Medtem ko je mogoče storiti nočni vlom le od 21. do 6. ure, je lahko navadni vlom izvršen kadar koli. Razširjen je tudi kaj storitve¹⁰. Navadni vlom je mogoče storiti tako rekoč v vsaki stavbi, nočnega pa le v stanovanjski hiši oziroma v stanovanju. Bistveno različno je urejeno tudi izvršitveno dejanje samo. Pri navadnem vlomu je namreč potrebno, da storilec v prostor vloni in tam stori kakršnokoli hudodelstvo, oziroma da tak prostor zapusti na vlogen način, po-

¹⁰ Prim. Edwards, nav. d., str. 173.

tem ko je v njem v resnici storil hudodelstvo. Za nočni vлом pa, kot smo videli, zadošča le vлом v stanovanjski prostor z namenom, da bi storilec tam storil kakršnokoli hudodelstvo.

Za nočni vлом je določena dosmrtna kazenska zapora, za navadni pa zapor do 14 let.

7. Kazniva dejanja poškodovanja premoženja (Malicious damage)

Celotna materija poškodovanja premoženja je v angleškem pravu izredno obširna in pestra. Tem vprašanjem je posvečen poseben zakon o »zlobnem poškodovanju« iz leta 1861, ki zajema poškodovanje stavb (v to skupino sodi med drugim tudi požig), ladij in ladjedelnic, poškodovanje rastlin, žetve, dreves itd., poškodovanje v rudnikih, poškodovanje predmetov v proizvodnem procesu, poškodovanje cest, mostov, telefonskih in električnih naprav, poškodovanje umetnin, spomenikov, muzejev, cerkva in javnih prostorov ter končno tudi poškodovanje domačih in drugih živali.

Kot vidimo torej, gre za vrsto posebnih predpisov, na katere se nanaša le nekaj splošnih pravil, medtem ko je dejanski stan splošnega kaznivega dejanja, kakor ga pozna večina evropskih kontinentalnih kazensko-pravnih sistemov, angleškemu pravu tuj. Glede na izredno kazuistično obravnavanje poškodovanja premoženja seveda ni mogoče — in bi verjetno tudi ne bilo smotrno — obravnavati vse posamezne primere. Omejili se bomo na splošne značilnosti kaznivega dejanja poškodovanja in na znake, ki so skupni vsem vrstam poškodovanja.

Razlog za takó kazuistično obravnavanje je verjetno v tem, da so bila vsa ta kazniva dejanja — razen požiga — po Common lawu civilni deliki, ki seveda niso bili urejeni s splošno klavzulo. Šele zakon iz leta 1861 je utrdil te v praksi često sporne primere in dal nekaj splošnih načel.

Med njimi sta osnovnega pomena dve načeli: vsako poškodovanje mora biti 1. protipravno in 2. zlobno (maliciously). Sodna praksa je izoblikovala dokaj natančno merilo o tem, kakšno dejanje je šteti za protipravno, zlasti pa je često obravnavala vprašanje o upravičljivi zmoti, o ravnanju v dobri veri in pod. Reči je treba, da se ravno v tej pravni materiji pojavljamjo primeri, ki bi po naši praksi bržkone sodili med civilne in ne kazenske delikte.

Druga značilnost, ki jo zakon predvideva za vsako poškodovanje, je, da mora biti to storjeno »maliciously«. Pojem je v praksi

povzročal precej težav, ker izhaja iz iste osnove kot poseben sklep, ki ga Common law zahteva za uboj (malice aforethought). To zmedo je odpravila šele definicija prof. Kennedyja, ki je pojem »zlobno« opredelil kot 1. dejanski namen storilca, da povzroči določeno vrsto škode, ali pa kot 2. brezobjektivnost storilčeve glede tega, ali bo zaradi njegovega ravnanja takšna škoda nastala ali ne¹¹.

Kot vidimo, opredeljujejo ta pojem kot direktni naklep, hkrati pa tudi kot neko vrsto indirektnega naklepa in (za nas sicer pomanjkljivo) velike malomarnosti.

Drug a skupina

Kazniva dejanja zoper premoženje nasploh

1. Goljufija (False pretences, Larceny Act, čl. 32)

Kot pri večini drugih kaznivih dejanj, ki smo jih doslej obravnavali, je treba tudi pri goljufiji ločiti med pravili Common lawa in zakonskimi, to je statutarnimi določili.

Po pravilih Common lawa so kaznive predvsem različne vrste goljufij, ki so naperjene zoper javno blaginjo, ne pa tudi, če so naperjene zoper posameznike oziroma zoper zasebno premoženje. Ti so imeli v takih primerih samo možnost civilnopravnih sporov, ker je Common law zavzemal stališče, da so si škode deloma krivi sami, ker so ravnali lahkomiselno oziroma so se pustili zavesti.

Takšno stališče, ki ga je mogoče še razumeti za dobo, ko je bila menjava slabo razvita, je seveda v vrtincu poslovnega življenja sodobne družbe povsem zastarelo in je zato razumljivo, da je že poseben zakon o goljufiji iz leta 1757 skušal urediti to materijo. V današnji obliki pa jo ureja zakon o tatvini iz leta 1916. Tudi v tej obliki je goljufija za naše pojmovanje urejena precej kazuistično.

Goljufija se nanaša na vsako premičnino, poleg tega pa zakon posebej določa, da se lahko nanaša na denar in vrednostne papirje. V praksi se kot načelo poudarja, da mora biti za predmet, ki ima enake kvalitete kot predmet tatvine, vendar so praktične potrebe pripeljale do tega, da so ta pojem precej razširili.

Izvršitvenih dejanj, ki jih zakon predvideva, je več. Predvsem našteva zakon sprejetje določenega predmeta, povzročitev plačila denarja ali izročitve vrednostnih papirjev. Poleg teh oblik navaja zakon taksativno še različne operacije pri izdaji vrednostnih pa-

¹¹ Prim. Kenny, Outlines of Criminal Law, 1902 str. 47, 168, nav. po Turner, n. d., str. 1522, gl. tudi Tiddow, n. d., str. 76—77.

pirjev, ki jih oškodovani izvrši zaradi zmote, v katero ga je zapeljal storilec.

Subjektivni dejanski stan predvideva po eni strani storilčev namen, da goljufa, po drugi strani pa mora storilec uporabiti »lažne pretveze« (false pretence). Pri tem štejejo, da je ta namen podan, če storilec uporabi takšne pretveze. Lažna pretveza se mora nanašati na zatrjevanje, da neko dejstvo obstaja oziroma da je obstajalo. Ne zadošča pa, če gre za lažno obljubo storitve nekega dejanja v bodočnosti. Potrebno je tudi, da gre za objektivno neresnično dejstvo in ne zadošča samo, da je bil storilec prepričan o njegovi neresničnosti.

Goljufija je po angleškem pravu prestopek, za katerega je zagrožena kazen zapora do petih let.

2. Izsiljevanje (Blackmail, Demanding Money with Menaces, člen 29—31 Larceny Act)

Izsiljevanje je kot prestopek (misdemeanour) poznalo že Common law in zakon o tatvini je pravila tega prava utrdil ter deloma razširil. Temeljna oblika kaznivega dejanja obstoji v primeru, če storilec uporabi kakršnokoli pisanje, katerega vsebino pozna, in z grožnjami ter brez upravičenega razloga zahteva denar, kakršnokoli premoženje ali vrednost. Izsiljevanje obstoji tudi, če storilec na enak način in z istim namenom grozi z obtožbo, da je oškodovanec (ali tretja oseba) storil kaznivo dejanje, ali če ga obtoži oziroma ustno grozi z enako obtožbo.

Dejanje je torej mogoče storiti ustno ali pismeno. Za pismeno grožnjo ni potrebno, da bi obsegala grožnjo s kaznivim dejanjem — zadošča grožnja s kakršnokoli obliko nepriimerenga vedenja¹².

Glede vprašanja, na kaj se nanaša pogoj, da se dejanje stori »brez upravičenega razloga«, se komentarji razhajajo. Medtem ko Turner meni, da gre za predmet kaznivega dejanja in da storilca ne ekskulpira prepričanje, da ravna upravičeno, ugotavlja Edwards ravno nasprotno¹³.

Vse doslej naštete oblike izsiljevanja so hudodelstva in kot takšna kazniva z dosmrtno kaznijo zapora.

Posebej je inkriminiran primer (30. čl. zakona o tatvini), ko storilec z grožnjami ali s silo prisili tretjo osebo, da mu izroči predmet, ki ga je mogoče ukrasti in ima tudi namen, da bi kradel. Pri tem kaznivem dejanju je v nasprotju s prejšnjim jasno, da storil-

ca ekskulpira opravičljiva zmota, ker mora ravnati z enakim namenom kot pri tatvini. Pri tej pa je opravičljiva zmota razloga za ekskulpacijo in velja enako pravilo tudi pri analizirani obliki izsiljevanja.

Ta oblika izsiljevanja je kazniva z zaporem do sedem let.

II. Kvalificirane oblike kaznivih dejanj zoper premoženje

1. Tatvina

Angleško pravo, ki se nanaša na tatvino, pozna različne oblike kvalificirane tatvine, a zdi se, da jim je skupno to, da se kvalifikacija nanaša le na način storitve.

Kazen zapora do 14 let je zagrožena za kaznivo dejanje tatvine, »storjene na osebi oškodovanca«, torej v bistvu žeparske tatvine (člen 14), prav tako pa tudi za tatvino konja, goveda ali ovce (člen 3).

Z enako kaznijo se kaznjuje tudi tatvina volne, platna in drugih vrst tektila, če jih storilec ukrade med procesom proizvodnje (člen 9). Pri tej določbi se ni mogoče ubraniti vtisa, da se v njej izraža zavarovanje zasebne lastnine pred delavci-proizvajalcji.

Podobna je tudi določba 15. člena, ki grozi z enako kaznijo tistemu, ki ukrade kakršnokoli blago z ladje, parnika ali čolna, če je ta v pristanišču, na plovni reki ali kanalu, ali če stori enako kaznivo dejanje v ladjedelnici ali na ladji, ki je utrpela brodom.

Končno pozna angleško pravo kvalificirano tatvino še v primeru, če jo stori najemnik oziroma imetnik stanovanja in ukrade od tam premičnino ali predmet, ki sodi k nepremičnini, a ga je mogoče odločiti. Če vrednost ukradenega predmeta presega pet funтов, je zagrožena kazen največ sedem let zapora, v vseh primerih pa kazen največ dveh let zapora. Ta slednja oblika sodi glede na zagroženo kazen med privilegirane oblike tatvine.

2. Rop, prikrivanje in zatajitev

Zakon o tatvini določa za dve osnovni oblici ropa kazen dosmrtnega zapora, zato je razumljivo, da ne pozna kvalificiranih oblik tega kaznivega dejanja.

Glede zatajitve smo videli, da jo angleško pravo urejuje v sklopu kaznivega dejanja tatvine na način, ki je precej različen od našega. Zaradi takšnega načina obravnavanja pa tudi ne določa za to vrsto tatvine posebnih kvalificiranih oblik.

¹² Turner, nav. d., str. 935.

¹³ Prim. Turner, n. d., str. 936 in Edwards n. d., str. 175.

Pri kaznivem dejanju prikrivanja določa angleški zakon o tativni (33. člen) težjo kvalifikacijo za primer, če gre za prikrivanje poštnih vreč ali poštnih pošiljk. Prikrivač je obsojen tako, kot da bi storil sam osnovno kaznivo dejanje.¹⁴

Za angleško pravo je značilno, da posameznih kaznivih dejanj ne določa samo v enem zakonskem viru, temveč govorí o njih v različnih zakonih, ki urejajo različne pojavné oblike istega kaznivega dejanja na način, ki se nam zdi dokaj kazuističen. Med kaznivimi dejanji zoper premoženje prihaja to precej jasno do izraza pri goljufiji, kajti posamezne oblike goljufije določa več zakonov. Med njimi moramo omeniti določbe zakona o bankrotu (1914), ki v obsežnem 154. členu določa posebne oblike goljufije bankroterjev, kaznive praviloma enako kot navadna goljufija, torej z zaporom do petih let.

III. Privilegirane oblike kaznivih dejanj zoper premoženje

1. Tatvina

Kot privilegirane oblike tatvine našteva zakon o tativni (5. člen) tatvino psov, za kar je zagrožena kazen zapora do 18 mesecev.

Med tatvine sodi po angleškem pravu še lov na divjačino, ki je kot kaznivo dejanje zasnovan zelo široko. Če gre za storilčev prvi delikt, je zagrožena denarna kazen, če pa je v specialnem povratku, je zagrožena kazen zapora do petih let. Po analogiji šteje angleško pravo tudi tako imenovani divji ribolov med kazniva dejanja tatvine. Zagrožen je zapor do treh mesecev.

2. Rop

Zakon o tativni določa v 23. členu poleg obeh osnovnih oblik ropa še dve privilegirani. Prva se nanaša na primer, ko storilec oropa oškodovanca, torej mu nasilno odvzame predmete. Osnovno kaznivo dejanje predpostavlja namreč, da je storilec oboren ali da deluje v skupini ali da uporabi nasilje neposredno zoper oškodovančeve osebo pred dejanjem ali po njem. Za privilegirano obliko ropa je zagrožena kazen zapora do 14 let.

Še lažja oblika je penalizirana v tretjem odstavku istega člena. Če storilec napade oškodovanca z namenom, da bi ga oropal, stori prav takó hudodelstvo, kaznivo z zaporom do petih let.

¹⁴ Po zakonu o poštah iz leta 1908 je tatvina poštnih pošiljk strože penalizirana kot navadna tatvina.

3. Prikrivanje

Privilegirano obliko prikrivanja določa 33. člen zakona o tativni. Določba tega člena se zdi značilna za način reševanja tistih problemov kazenskega prava, ki sodijo v tako imenovani splošni del v angleškem pravnem sistemu, ki tega dela, kakor ga poznajo evropski kontinentalni sistemi, v bistvu ne pozna. Zato se često poslužuje načina, da rešuje pri konkretnih kaznivih dejanjih splošna vprašanja, ki se potem glede na načela precedenčnega prava uporabljajo širše kot samo pri določenem kaznivem dejanju.

Privilegirana oblika prikrivanja obstoji namreč v primeru, če prikrivač prejme predmete, pa ve, da so pridobljeni izven teritorija Združenega kraljestva, toda na način, ki bi v tem kraljestvu pomenil hudodelstvo ali prestopek. Če sprejme takšne predmete v posest ali lastnino, se kaznuje z zaporom da sedmih let.

4. Goljufija

Angleško pravo je pojem kaznivega dejanja goljufije izredno raztegnilo in označuje s to splošno oznako vrsto kaznivih dejanj, ki po eni strani obsegajo nekatere elemente tega kaznivega dejanja, ki pa jih večina drugih sistemov drugače razporeja.

Tako sodi med goljufije prikrivanje ljestvin pred sodiščem, za goljufijo se šteje prerokovanje potepuhov,igranje na srečo in uporaba lažnih uteži in mer.

Za vsa ta kazniva dejanja so zagrožene nižje kazni kot za goljufijo v pravem ponenu; omenjamo jih le zaradi popolnosti pregleda, ker sicer v bistvu ne sodijo v ožjo problematiko kaznivih dejanj zoper premoženje.

IV. Kazenski pregon in oškodovančeve pravice v kazenskem postopku

Kazenski pregon v angleškem pravu temelji na sistemu popularne tožbe in v tem pogledu glede premoženjskih deliktov ni nobenih izjem ali posebnosti. Zlasti niso potrebne omejitve glede pregona sorodnikov, ker je pregon praviloma odvisen od oškodovanca samega.

Oškodovančeve premoženjskopravne pravice so v kazenskem postopku dokaj omejene: povračilo škode šteje angleško pravo med civilnopravne institute, ki se praviloma uveljavljajo s civilno pravdo. V Angliji prevladuje mišljenje, da bi moglo uveljavljanje premoženjskopravnega zahtevka v kazenskem postopku vnesti nered v ta postopek

zaradi izredno močne vloge, ki bi jo s tem dobil oškodovanec.¹⁵

Možnost, da kazensko sodišče razsodi tudi o premoženjskopravnem zahtevku, pozna angleško pravo le izjemoma; pogoje za to in višino zneska določa Criminal Justice Act iz leta 1948 (člen 11, odstavek 2). Če sodišče uporabi zoper storilca ukrep probation, pogojno obsodbo, ali če mu kazen odpusti, lah-

ko hkrati določi znesek, ki ga mora storilec plačati kot povračilo za škodo ali izgubljeni dobiček. Znesek je praviloma neomejen; če pa gre za sodišče, ki sodi po sumarnem postopku, ne sme preseči 100 funtov. To je edina oblika, ko lahko oškodovanec uveljavlja svoj premoženjskopravni zahtevki v kazenskem postopku, sicer pa mu preostaja vedno le civilno pravdna pot.¹⁶

Združene države Amerike

Uvod

Tudi sistem ZDA sodi v sklop angleškega prava, ki mu je dalo osnovo, na kateri je rasel in se razvijal. Zato je razumljivo, da so temeljni pojmi v obeh sistemih postavljeni na isto osnovo, namreč na načela in pravila Common lawa. Ameriški avtorji se pogosto sklicujejo na pravila tega prava, na sodne odločbe angleških sodišč in na najbolj priznane stare angleške komentarje. Razumljivo pa je tudi, da je šel razvoj ameriškega prava v zadnjih 150 letih po lastnih poteh, da so v Ameriki za svoje probleme iskali ter našli lastne rešitve in da se danes ameriško pravo v marsičem loči od svojega angleškega prednika.

V razvoju pa imata oba sistema nekaj bistvenih skupnih značilnosti. Ko je namreč Amerika prevzela angleški pravni sistem v celoti, se je na področju kazenskega prava kmalu znašla v položaju, da pravna pravila, ki so v srednjeveški Angliji lahko ustreza-joče urejala pravna razmerja med ljudmi, niso več ustrezaли hitrejšemu gospodarskemu razvoju, zlasti novim pogojem menjave, in v zvezi z obojim niso več ustrezaли potrebam po varstvu zasebne lastnine.¹⁷ Pravila Common lawa so se pokazala kot nepopolna in niso dajala zadostnega varstva, zato jih je bilo treba izpopolniti s sodobnejšimi statutarnimi določbami, ki so se uporabljala poleg teh pravil. Posledica takega urejanja je položaj, kakršnega nahajamo danes: ob anahronizmih, ki so ostali še iz sistema prvotne ureditve, obstoji vrsta novih zakonskih dolob in rešitev.

V zadnjem času je zlasti vidna težnja, da bi se ves ta zapleteni sistem različnih pravil in predpisov poenotil in deloma tudi poenostavil. Zaradi posebnosti pri obravnavanju in tolmačenju kaznivega dejanja tatvine, ki ga je mogoče storiti tudi z zvijačo, so postale razlike med tatvino in goljufijo

zelo majhne in se izražajo v subtilnih odtenkih o načinu storitve, o vprašanju pridobitve posesti ali lastnine in podobno. Ker šteje ameriško pravo zatajitev le za posebno vrsto tatvine, rop pa ima v bistvu podoben značaj, sodijo mnogi teoretiki, da bi bilo mogoče združiti vsa dosedanja temeljna kazniva dejanja zoper premoženje v eno samo skupno kaznivo dejanje, ki bi moračo biti formulirano dovolj široko, da bi lahko zajelo različne posamične oblike.¹⁸

Ob pregledu sedanje ureditve glede varstva premoženja v ameriškem pravu, ki je natrpano s predpisi, s kazuistiko, z nadrobnim niansiranjem povsem premoženjskopravnih vprašanj, se zdi takšen načrt, ki je dosedanji teoriji diametralno nasproten, skoraj neizvedljiv. Zelo težko si je zamisliti tudi funkciranje pravosodja ob novih predpisih. Čeprav je sicer res, da je pravotvorna funkcija sodstva v anglo-ameriškem pravnem sistemu zelo velika, zbuja misel o tako široki formulaciji, ki naj bi zajela pretežen del varstva premoženja, dvom v tem smislu, da bodo sodišča zelo različno in morda brez zadostnih kavtel tolmačila njen vsebinsko, ki naj bi praktično zajela vsa tako imenovana klasična kazniva dejanja zoper premoženje.

Pri obravnavanju ameriškega prava se je treba zavedati — in to velja zlasti za pravnika, navajenega na razsežnosti različnih pravnih sistemov na evropskem kontinentu —, da skušamo zajeti značilnosti pravnega sistema, ki ni enoten, temveč sestavljen iz določene skupne osnove in iz dopolnilnih predpisov posameznih držav; nadalje, da skušamo opredeliti pravo, ki velja na območju polovice velikega kontinenta in ki je sestavljeno iz pisanega mozaika predpisov posameznih držav, članic zveze.

Zato seveda ni mogoče analitično obravnavati vseh posamičnih predpisov. Omejiti

¹⁵ Prim. Duhamel, Engleski krivični postupak, Izbor, 1956, str. 129.

¹⁷ Prim. L. Hall, Sh. Glueck, Cases on Criminal Law and its Enforcement, St. Paul, 1958, str. 140.

¹⁶ Schafer Stephen, Restitution to Victims of Crime, London, 1960, str. 111.

¹⁸ Prim. Rollin M. Perkins, Criminal Law, Brooklyn 1957, str. 189, glej še Hall Glueck, n. d., str. 165.

se moramo poleg analize splošnih načel na zakonske tekste nekaterih držav, ki so bodisi bolj sodobni, ali pa tipični za obravnavanje vprašanj, ki nas zanimajo.

I. Temeljne oblike kaznivih dejanj zoper premoženje

Delitve po kriteriju objekta kazensko-pravnega varstva ameriško pravo v bistvu ne pozna. Samo pri kaznivem dejanju poškodovanja premoženja govore komentarji tudi o javnem premoženju, ki ga pa praviloma varujejo enako kot zasebno. Sicer pa varujejo predpisi, kar je glede na družbenopolitično ureditev tudi razumljivo, le zasebno premoženje.

V zvezi z objektom napada smo kazniva dejanja zoper premoženje tudi v ameriškem pravnem sistemu razdelili na tista, ki so naperjena zoper premičnine, in na tista, ki jih je mogoče storiti zoper premoženje sploh.

Prva skupina

Kazniva dejanja zoper premičnine

1. Tatvina (Larceny)

Osnovne značilnosti tega kaznivega dejanja se po ameriškem pravu ne ločijo bistveno od značilnosti po angleškem pravu. Zahteva se, da storilec protizakonito (trespassory) odvzame in odnesе predmet zasebne lastnine, ki je last koga drugega, in sicer z namenom, da bi ga ukradel.

Glede objektivne plati dejanja sta se praksa in teorija največ ukvarjali s problemom, kaj je lahko predmet zasebne lastnine in kdaj je kakšen predmet lahko predmet tatvine oziroma kdaj ga je mogoče ukrasti. Pri tem so pravniki v skladu z načeli in pravili Common lawa načenjali in reševali podobna vprašanja kot v angleškem pravu. Tako je bilo dalj časa eno poglavitnih vprašanj vprašanje tatvine na nepremičinah, oziroma točneje, na delih, ki so bili odločeni od nepremičnin (npr. plodovi).¹⁹ Izdelali so precej natančna razlikovanja med posameznimi primeri, ki so tesno povezani s problemi stvarnega in premoženskega prava; dalje glede vprašanj o tatvinah živali in glede tatvin listin.

Za predmet tatvine je po splošnih današnjih načelih potrebno predvsem dvoje: da gre za predmet, ki ima neko vrednost, in da je last neke druge osebe (ne storilca).

¹⁹ Prim. Perkins, n. d., str. 191.

Glede drugega vprašanja naglašajo,²⁰ da je tatvina kaznivo dejanje zoper posest, s čimer želijo teoretiki in praktiki poudariti, da zadošča že oškodovančeva posest za to, da se šteje odvzem predmeta za tatvino (seveda ob upoštevanju ostalih pogojev).

Kot zadnji objektivni element tatvine moramo končno upoštevati izvršitveno dejanje samo. Poleg odvzema stvari se namreč zahteva še, da storilec stvar odnese. To staro pravilo Common lawa pa je praksa pozneje omilila, in sicer v tem smislu, da je štela, da je predmet tatvine »odnesen« tudi v nekaterih konstruiranih primerih.²¹ Takšno rešitev je nujno narekovala potreba, da se upoštevajo sodobnejši vidiki, ki ustrezajo novim pogojem odnosov med ljudmi.

Glede subjektivnih okoliščin pri storitvi tatvine sta, kot smo videli, določena dva pogoja: odvzem mora biti protipraven (trespassory), storilec mora imeti namen, da krade. O prvem elementu, namreč o protipravnosti, angleško pravo oziroma komentarji ne govore, vsaj ne v taki obliki. Vendar ameriški pisec Perkins poudarja,²² da gre za oznako, ki je na splošno znana kot pravilo, da mora biti predmet tatvine odvzet »brez soglasja lastnika.« To pa je tehnični termin angleškega Common lawa oziroma komentarjev tega sistema. Protipravnost v okviru kaznivega dejanja tatvine obsega poleg tega primera še primer, ko storilec odvzame predmet na zvijačen način, s silo ali z ustrahovanjem. Vendar se pri tem odpira tudi že vprašanje razmejitve tatvine od goljufije in od ropa.

Druga okoliščina, ki mora biti izpolnjena v subjektivnem pogledu, je storilčev namen, da krade (intent to steal). Vsebino tega namena opredeljujejo ameriški pisci²³ enako kot angleški in izhajajo prav tako iz predpostave, da je njegovo bistvo storilčev naklep, da lastniku za stalno odvzame predmet kaznivega dejanja. To pa je tisto, kar so stari pisci označevali kot animus furandi.²⁴ Vsebina namena je precej natančno določena in posebni mejni primeri so skrbno precizirani v sodni praksi. Zadošča na primer, da storilec predmet lastniku odvzame in ga uporabi tako, da resno tvega, da bo za lastnika stalno izgubljen.

Doslej smo skušali označiti kaznivo dejanje tatvine v njegovih splošnih obrisih in podati splošne značilnosti, skupne ameri-

²⁰ Prim. Perkins, n. d., str 195.

²¹ Prim. Perkins, n. d., str. 221.

²² Prim. Perkins, n. d., str. 202.

²³ Prim. Perkins, n. d., str. 224 in nasl.

²⁴ Prim. A. Tidow, Der Schuld begriff im englischen und nordamerikanischen Strafrecht, Bonn, 1952, str. 156—157.

škemu pravu kot celoti. Zdi pa se, da v tem sistemu ne smemo in ne moremo videti v sebi zaključene celote, temveč — vsaj v neki meri — skup pravnih ureditev posameznih držav. Zato ne bo odveč, če po analizi splošnih značilnosti podamo še značilnosti ureditve v eni ali dveh posameznih državah. Glede na to, da vse države nimajo enotnega kazenskega zakonika, smo izbrali dve takšni državi, ki razpolagata z razmeroma sodobnimi zakonskimi teksti, ki bolj ali manj kompleksno zajemajo materijo kazenskega prava. Gre za kazenski zakonik države Wisconsin iz leta 1955 in za kazenski zakonik države Illinois iz leta 1961.

Kazenski zakonik države Wisconsin deli kazniva dejanja zoper premoženje v tri velike skupine, od katerih obsega prva skupina poškodovanje premoženja (damage), druga skupina protizakonita dejanja zoper nepremičnine (trespass), tretja pa različne oblike protipravne prilastitve (misappropriation). Ti predpisi so zajeti v 45. knjigi zakonodaje države Wisconsin, ki obsega kazenski zakonik, in sicer v 943. poglavju celotne zakonodaje, členi 01—05, 10—14, 20—40. Čeprav bi takšna razvrstitev mogla pričati o zakonodajalčevi težnji, da bi poenotil kazniva dejanja zoper premoženje, kaže nadrobnejša analiza, da temu ni tako. Kaznivo dejanje tatvine, ki je uvrščeno v tretjo skupino, je obdržalo vse bistvene znake, o katerih smo doslej govorili. Poleg običajne definicije za izvršitveno dejanje (»storilec odvzame in odnese«) pa navaja zakonik še vrsto drugih oblik (uporabi, prenese, skrije) in veže izvršitveno dejanje izrecno na posest premičnega premoženja.

Kazenski zakonik države Illinois je uvedel v obravnavanju te materije nekaj posebnosti. Tatvino (čl.16) stori namreč predvsem tisti, ki si vedoma (knowingly) »ustvari ali izvaja nekontroliran nadzor nad lastnikovim premoženjem«. Poudariti pa je treba, da dodatna določila razlagajo posamezne pojme pretežno v okviru splošnih značilnosti, kakor smo jih omenili.

V državi Wisconsin je za tatvino višina zagrožene kazni odvisna od vrednosti ukradenega predmeta, in sicer: če je ta vrednost nižja kot sto dolarjev, je zagrožena denarna kazen do dvesto dolarjev ali zapor do šestih mesecev; če je vrednost ukradenega predmeta višja kot sto dolarjev, a nižja kot 2500 dolarjev, je zagrožena denarna kazen do pettisoč dolarjev ali zapor do petih let. Če vrednost ukradenega premoženja presega 2500 dolarjev, pa je zagrožena denarna kazen do deset tisoč dolarjev ali zapor do petnajstih let. V vseh treh primerih je mogoče izreči denarno kazen in kazen zapora tudi kumulativno.

Kazenski zakonik države Illinois veže vrsto in višino kazni na dva kriterija. Prvi se nanaša na objektivno okoliščino — višino vrednosti ukradenega predmeta, drugi pa na subjektivno okoliščino — na prejšnjo storilčevu kažnovanost. Če gre za tako imenovanega enkratnega storilca in za vrednost do 150 dolarjev, je zagrožena denarna kazen do petsto dolarjev ali lažja oblika zapora²⁵ do enega leta. Če gre za povratnika glede te oblike ali glede katerekoli druge oblike kaznivega dejanja tatvine, je zagrožena kazen zapora v hujši obliki do petih let. Če pa vrednost ukradenega predmeta presega 150 dolarjev ali ali če gre za žepno tatvino, je zagrožena kazen zapora v hujši obliki do desetih let. Čeprav bi nekatere od teh oblik tatvine sodile med kvalificirane primere, ki jih obravnavamo pozneje, jih zaradi celovitosti pregleda vendarle vključujemo tudi semkaj.

V zadnjem času dobivajo postopoma precej vpliva in veljave poskusni osnutki tako imenovanega Model Penal Code (osnutek vzornega kazenskega zakonika), ki jih pravljata Ameriški pravni inštitut²⁶. Ti osnutki imajo sicer samo konzultativno vrednost, hkrati pa vendarle jasno razkrivajo težnje ameriških pravnikov in kriminologov, da bi se kazensko pravo poenotilo, sprejelo sodobnejše koncepte in odvrglo marsikatero anachronistično rešitev, ki jih je najti v posameznih zakonodajah. Vpliv tega osnutka je opaziti v zakonikih obeh držav, ki ju analiziramo. Tako Wisconsin kot Illinois sta se v nekaterih pogledih zgledovala po osnutku, zakonodajne rešitve pa so — kot se to često dogaja — večkrat kompromis med sodobnimi težnjami in rešitvami, ki so postale že skoraj klasične.

Spremembe, ki jih predvideva osnutek vzornega kazenskega zakonika na področju premoženske kriminalitete, so precejšnje. Jasno je izražena težnja po poenostavitev te materije v tem smislu, da bi se pojem tatvine kot enotnega kaznivega dejanja močno razširil in zajel poleg tatvine v ožjem pomenu še poneverbo, prikrivanje, goljufijo, zatajitev in izsiljevanje, tako da bi obstajala tri temeljna kazniva dejanja zoper premoženje: tatvina, rop in vлом.

Tatvino v tem širšem obsegu imenuje osnutek »theft« in razlikuje med tatvino premičnega ter nepremičnega premoženja. Prva oblika je seveda pomembnejša. Za tatvino premičnega premoženja šteje osnutek primer, ko storilec »vzame ali izvaja neupra-

²⁵ Gre za zapor, ki ga storilec ne sme prestavljati v zavodu, ki ga imenujejo reformatory; mišljen je t.i. lokalni zavod.

²⁶ Model Penal Code. Tentative Draft, No 2, 1954. The American Law Institute, Philadelphia.

vičen nadzor nad premičnim premoženjem drugega z namenom, da bi z njim stalno razpolagal v svojo korist ali v korist tretje neupravične osebe» (čl. 206, 1). Avtorji osnutka menijo, da obsegata pojma »vzeti ali izvajati neupravičen nadzor« vse številne oznake, ki jih poznajo različne statutarne določbe glede izvršitvenega dejanja tatvine, pri čemer se prvi nanaša na tatvino v ožjem pomenu, drugi pa na zatajitev in poneverbo. Subjektivni element obsega storilčev namen, da stalno razpolaga s predmetom kaznivega dejanja, predvsem v svojo korist. Pri tem pa je dopustna pravna ali dejanska zmota kot ekskulpacijski razlog.

Poleg tega temeljnega kaznivega dejanja tatvine našteva zakonik še tatvino na goljufiv način, tatvino, ki jo storilec izvrši tako, da ne razpolaga s prejetim premoženjem v skladu z dogovorom, tatvino, storjeno s prikrivanjem, in tatvino, storjeno z izsiljevanjem, ki jih bomo obravnavali pri vsakem izmed posameznih kaznivih dejanj.

V okviru temeljnega kaznivega dejanja tatvine, kakor ga pojmujemo, pa moramo vsekakor analizirati še nekatere modifikacije, ki jih predvideva osnutek vzornega zakonika. Kot tatvino penalizira tudi primere, ko storilec začasno (vendar ob posebej določenih pogojih) izvaja neupravičen nadzor nad premičnim premoženjem drugega. Kot posebna vrsta lažjega kaznivega dejanja (petty misdemeanour) sta predvidena neupravičen odvzem prevoznega sredstva ali živali in tatvina glede uporabe telefona ali prevoznih uslug. Posebej je urejeno tudi vprašanje tatvine med zakonci in sorodniki. V nasprotju s sedaj veljavnimi pravili Common lawa (ki so jih statutarna določila sicer ponekod spremenila) dopušča osnutek tatvino med zakonci v primerih, ko zakonska zveza v resnici ne obstoji več. Glede tatvine med sorodniki pa daje osnutek (v omejenem obsegu, tako glede oseb kot glede vrste premoženja) oškodovancu pravico, da v celoti razpolaga s kazenskim pregonom.

Končno določa osnutek vzornega kazenskega zakonika pri kaznivem dejanju tatvine še tako imenovano graduacijo (stopnjevanje) tatvine, s katero določa posamezne stopnje teh kaznivih dejanj in v zvezi s tem posredno tudi penalizacijo, ki je vezana na posamezno vrsto kaznivih dejanj. Tatvina, katere vrednost ne dosega 50 dolarjev, sodi v najlažjo skupino kaznivih dejanj — manjši prestopek (petty misdemeanor); če vrednost presega 50 dolarjev, a ne preseže 500 dolarjev, je tatvina prestopek (misdemeanour); če pa vrednost ukradenega premoženja presega 500 dolarjev, je tatvina hudodelstvo tretje

stopnje (a third degree felony)²⁷. V nekih primerih, ki jih šteje osnutek za posebej hude, pa določa takšno kvalifikacijo ne glede na vrednost ukradenega premoženja. Med take primere šteje prikrivanje, ki ga storii poklicni prekupčevalci (ta pojem je posebej opredeljen), dalje če je storilec v posebnem fiduciarnem razmerju do ukradenega premoženja, če gre za državno premoženje ali premoženje kreditnih zavodov, storilcu pa je bilo to premoženje zaupano v varstvo ali je imel pravico razpolaganja z njim, in končno, če je ukradeno premoženje prevozno sredstvo ali orožje.

Če skušamo po tej kratki analizi temeljnih značilnosti kaznivega dejanja tatvine v osnutku skrbno pripravljenega Model Penal Coda, pri katerem sodeluje vrsta odličnih ameriških pravnikov in kriminologov, oceniti rešitve, ki jih daje, moramo izhajati iz stanja, kakršno se kaže v ameriškem pravu na tem področju danes.

Način obravnavanja celotne materije v osnutku nam je nedvomno bližji, ker so norme bolj splošne in se izogibajo kazuistik, ki tako bremenijo sedanjo ureditev. Vendar se zdi, da je to poglavita odlika osnutka, saj vsebinske razlike glede na današnje pojmovanje posameznih kaznivih dejanj zoper premoženje v ameriškem pravu niso velike niti bistvene. Poseben poudarek so avtorji osnutka dali temu, kar imenujejo unifikacijo premoženskih deliktov: združili so sedaj različne oblike kaznivih dejanj v eno temeljno kaznivo dejanje — tatvino, ki jo za razliko od dosedanje »larceny« imenujejo »theft«. Od tega si obetajo predvsem enotnejšo prakso, tako glede možnosti za obrambo (sedaj se ekskulpacijski razlogi za posebna kazniva dejanja razlikujejo) kot tudi glede sodnega odločanja, če je potrebna med kazenskim postopkom prekvalifikacija kaznivega dejanja. Poleg tega je s tem podana tudi možnost podobne kaznovalne politike in bi bile v neki meri odpravljene razlike, ki smo jih opazili v tem pogledu že pri zakonodajnih rešitvah posameznih držav, v praksi sodišč pa so te razlike verjetno še večje. Vendar obstoje ob teh pozitivnih straneh osnutka tudi resni pomisleni,

²⁷ Osnutek vzornega kazenskega zakonika (Proposed Final Draft, No 1, 1961) je osvojil naslednjo kvalifikacijo kaznivih dejanj (crime):

1. hudodelstvo (felony), če je zagrožena kazan zapora nad 1 leto;
2. prestopek (misdemeanour), če je zagrožena kazan zapora nad 30 dni do 1 leta;
3. lažji prestopek (petty misdemeanor), če je zagrožen zapor do 30 dni;
4. prekršek (violation), ni kaznivo dejanje (crime), zanj je lahko zagrožena denarna kazan ali ista kazan kumulativno s kakšno »civilno« prepovedjo oziroma omejitvijo.

ki se nanašajo predvsem na vprašanje, kako bi ti predpisi zaživeli v praksi, ki temelji sedaj na zakonodaji, ki se po svoji tehniki bistveno razlikuje od osnutka, razlike pa obstoje tudi v vsebinskem pogledu. To pa ima lahko v pravnem sistemu, ki je tako močno vezan na precedense v praksi in v zvezi s tem tudi na tradicionalnost, zelo slabe posledice za funkcioniranje sodstva.

2. Poneverba (Embezzlement)

Obravnavanje poneverbe v ameriškem kazenskopravnem sistemu je v okviru kazenskopravnega varstva premoženja upravičeno iz enakih razlogov kot v angleškem pravu. Poneverba sodi nesporno med kazniva dejanja zoper premoženje in po novejšem obravnavanju jo teoretički vključujejo oziroma poskušajo vključiti v kaznivo dejanje tatvine.²⁸

Poneverba je, kot lahko sodimo po Halloviih navedbah, tudi velik socialni problem²⁹. Po eni strani povzroča precejšnjo ekonomsko izgubo, po drugi strani pa zajema veliko število ljudi iz najrazličnejših poklicev in socialnih skupin. Hall sodi tudi, da je pri tem kaznivem dejanju črna številka zelo velika, precejšnje pa je tudi »zasebno« kaznovanje: lastniki poneverjenega premoženja namreč bodisi sami odločajo o kazenskem pregonu storilca, ali pa sami določajo posledice — ob pogoju seveda, da zoper storilca ne predlagajo kazenskega postopka.

Čeprav izhaja pojmom kaznivega dejanja poneverbe v ameriškem in angleškem pravu iz enakih osnov, pa je vendarle videti, da obstoje med obema neke razlike. V ameriškem kazenskem pravu sodijo, da obstoji poneverba v primeru, če si oseba, ki ji je bilo zaupano zasebno premoženje (bodisi, da ji ga je zaupal lastnik za tretjo osebo, bodisi tretja oseba za lastnika), to premoženje prilasti na goljufiv način. Storilec je tedaj oseba, ki ima legalno posest in pravni naslov glede določenega premoženja; dejanje pa stori ne glede na to, ali ji ga je zaupal lastnik ali tretja oseba. V nasprotnju s tem obstoji poneverba po angleškem pravu le, če ima storilec to premoženje od tretje osebe za lastnika.

Širše ali vsaj drugače kot v angleškem pravu se v ameriškem tolmači tudi pojmom služabnika oziroma uslužbenca. Perkins namreč meni, da stori navaden služabnik tatvino in ne poneverbo, če si prilasti delodajalčev denar, in da je za poneverbo potrebno, da

²⁸ Prim. Perkins, n. d., str. 245. Model Penal Code, Tentative Draft, No. 2. Philadelphia 1954, str. 79 in nasl. (čl. 206., 4).

²⁹ Prim. Hall, n. d., str. 289—345.

gre za uslužbenca.³⁰ Meni pa, da je potrebno, da je storilec bodisi posestnik premoženja na podlagi sporazuma z lastnikom (bailee), ali pa tudi nosilec titulusa na podlagi posebnega fiduciarnega dogovora z lastnikom (trustee). Niti v prvem niti v drugem primeru pa storilec ne odvzame lastniku posesti predmeta kaznivega dejanja protipravno, kar je sicer bistveni element tatvine.³¹

Poleg poneverbe, o kakršni smo govorili doslej, pozna ameriško pravo še poneverbo protijavnih uslužbencev. Ta obsegata razen protipravne prilastitve premoženja, ki je javnemu uslužbencu zaupano v službi, tudi primere, ko si uslužbenec takšno premoženje »sposodi«, in primere, če za zaupano premoženje skrbi tako slabo, da se le-to izgubi.

Oba zakonika, ki ju analiziramo poleg splošnih načel, obravnavata poneverbo v sklopu kaznivega dejanja tatvine. Kazenski zakonik države Wisconsin je spojil poneverbo in zatajitev v enotno določbo, kazenski zakonik države Illinois pa jo je vključil v pojmem tatvine, katere izvršitveno dejanje tolmači zelo široko. Jasno je, da so tudi sankcije, določene za to kaznivo dejanje, enake kot pri tatvini.

Osnutek vzornega kazenskega zakonika (poskusni osnutek št. 2, čl. 260., 4) obravnavata poneverbo v sklopu kaznivega dejanja tatvine, ki jo imenuje »tatvina, ki jo storilec izvrši tako, da s prejetim premoženjem ne razpolaga v skladu z dogovorom« (Theft by Failure to Make Required Disposition of Funds Received). V tej določbi skuša osnutek čim širše zajeti kategorijo oseb in dejanj, ki bi prišle v poštev tako za kaznivo dejanje zatajitev kot poneverbe. Poleg tega ustvarja presumpcijo, da se šteje, da neke kategorije oseb poznaajo tudi vse obveznosti, določene v tem členu. Tu gre za javne uslužbence in za osebe, ki so v posebnem fiduciarnem razmerju do lastnika — torej za tiste kategorije ljudi, ki jih sedaj štejejo med možne storilce zatajiteve ali poneverbe. Pomembna novost in vsekakor tudi napredok nasproti današnjemu stanju je formulacija, ki ni več togo vezana na vprašanje posesti in pravnega naslova premoženja, kar je danes često odločilnega pomena za obstoj ali neobstoj poneverbe oziroma zatajiteve, čeprav gre za vprašanja, ki se nanašajo na civilno pravo.

3. Rop (Robbery)

Podobno kot štejeta angleška kazenskopravna teorija in praksa rop v bistvu za tat-

³⁰ Prim. Perkins, n. d., str. 244 in tam naveden primer Morgan v. Common wealth.

³¹ Prim. Konrad G. Paulsen, Criminal Law and its Processes, Boston 1962, str. 645.

vino, ki je posebej kvalificirana, obravnava to kaznivo dejanje tudi ameriško kazensko pravo.

Za kvalifikacijo sta odločajoča dva momenta: tativna mora biti storjena na oškodovančevi osebi, pri tem pa mora biti uporabljeni nasilje ali ustrahovanje.³² Vsebino pogoja, da mora biti tativna storjena na oškodovančevi osebi, razlagajo dokaj ekstenzivno, tako da ni potrebno, da bi lastnik imel predmet kaznivega dejanja neposredno v posesti oziroma pod nadzorom; zatoča, da je v njegovi neposredni bližini.

Glede druge kvalifikatorne okoliščine velja, da mora biti uporabljeni nasilje ali ustrahovanje v takšni meri, da ustvari pri oškodovancu občutek nevarnosti ali pa da ga pripravi do tega, da izroči predmet kaznivega dejanja brez prvoljeva ali proti svoji volji. Nasilje oziroma ustrahovanje mora storilec uporabiti bodisi pred odvzemom samim ali med njim. Če pa ju storilec uporabi zato, da bi stvar zadržal, po pravilih Common lawa kaznivo dejanje ropa ne obstoji.

Bolj ali manj v skladu s temi splošnimi pravili opredeljuje rop tudi kazenski zakonik v državi Wisconsin (poglavlje 943, člen 32). Zahteva pa pri storilcu poleg namena, da predmet ukrade, še poseben namen, da namreč uporabi nasilje za to, da bi z njim premagal fizični oškodovančev odporn. V bistvu gre le za nadrobnejšo opredelitev splošnega namena, ki je pravzaprav razvidna že iz prvotnega storilčevega namena. Uporabo orožja ta kazenski zakonik ne omejuje samo na oškodovančovo osebo, temveč jo razširja tudi na katerokoli drugo osebo, podobno kot to dopušča tudi angleško pravo.

Tudi drugi kazenski zakonik, ki ga pri pregledu ameriškega sistema upoštevamo, namreč kazenski zakonik države Illinois, določa kaznivo dejanje ropa v celoti v okviru splošnih načel, ki smo jih prikazali, vendar na način, ki je za angloameriški sistem dokaj lapidaren (18. člen). Določa namreč samo splošne znake tega kaznivega dejanja, ne da bi se spuščal v natančnejše opredeljevanje posameznih oblik. Tako lahko razberemo v tem tekstu težnjo po poenostavitevi kazenskopravnih predpisov, na kar smo že opozorili. V tej državi je kaznivo dejanje ropa penalizirano s kaznijo zapora od enega do dvajsetih let, medtem ko je v državi Wisconsin zanj zagrožena kaznen zapora do desetih let.

Kaznivo dejanje ropa, kakor ga je zasnoval Common law in kakor so ga prevzele statutarne določbe, je osnutek vzornega ka-

zenskega zakonika nekoliko spremenil.³³ Rop stori namreč tisti, ki med izvršitvijo tativne 1) iz malomarnosti (recklessly) hudo poškoduje drugega ali 2) ki drugemu grozi z neposrednim poškodovanjem ali ga v tem smislu naklepoma ustrahuje ali 3) tisti, ki stori ali grozi s takojšnjim storitvijo hudodelstva prve ali druge stopnje. Osnutek določa tudi vsebino pojma »med izvršitvijo tativne«, kar je ena izmed novosti osnutka: za to šteje namreč primer, če se dejanje stori med poskusom tativne ali pri begu po poskušenem ali storjenem kaznivem dejanju tativne.

Osnutek vzornega kazenskega zakonika ni bistveno spremenil značilnosti kaznivega dejanja ropa. Čeprav sicer izrecno ne navaja, kot določajo to pravila Common lawa, da mora biti dejanje storjeno v oškodovančevi navzočnosti oziroma »na njegovi osebi«, pa to vendarle izhaja iz določila, da storilec med storitvijo tativne povzroči oškodovanču hudo telesno poškodbo.

Glede penalizacije določa osnutek samo splošno graduacijo kaznivega dejanja. Rop šteje za hudodelstvo druge stopnje, razen če storilec med njegovim izvrševanjem stori poskus uboja ali če naklepno povzroči ali poskusi povzročiti hudo telesno poškodbo. V teh primerih je rop hudodelstvo prve stopnje.

4. Zatajitev

Zatajitev tudi ameriško pravo ne obravnava kot posebno kaznivo dejanje, temveč vidi v njej, enako kot angleško ali tudi kanadsko pravo, posebno obliko tativne, ki je vezana na to, da ima storilec pred storitvijo dejanja predmet v svoji posesti ali varstvu.

Pri tem kaznivem dejanju ni enotnosti glede storilčevega namena. Medtem ko se nekod šteje, da je namen enak kot pri tativni, mu drugod zákonski teksti določajo drugačno vsebino, namreč, da začne storilec predmet uporabljati kot lastnik (converts to his own use). Včasih pa se ravno ta namen označuje kot izvršeno dejanje samo.

Nekaj značilnosti tega kaznivega dejanja nahajamo v kazenskem zakoniku države Wisconsin (poglavlje 943, čl. 20, odst. b). Ta določa kaznivo dejanje zatajitev zelo široko. Storilec je namreč lahko vsakdo, ki ima posest ali varstvo nad denarjem, vrednostnimi papirji in podobno zaradi svoje službe, zaposlitve, gospodarske dejavnosti ali sicer kot varuh. Določba, ki se nanašajo na izvršitveno dejanje in storilčev namen, se nekoliko ločijo od splošnih načel. Kot prvo

³² Prim. Perkins, n. d., str. 236; glej še Tidow, n. d., str. 84—85, 156—157.

³³ Model Penal Code, Tentative Draft, No. 11, 1960, čl. 222, 1.

označuje zakon položaj, ko storilec predmet zatajitev uporablja, prenese, skrije ali si obdrži posest na njem, vse to pa z namenom, da bi ga uporabljal kot lastnik. Kot vidimo, pa je precej skrčen obseg predmetov, na katerih je mogoče storiti to kaznivo dejanje.

Kazenski zakonik države Illinois zatajitev sploh posebej ne obravnava, pač pa obsega definicijo pojma »stalen odvzem« (čl. 15-3-b) tudi primer, ko storilec za stalno odvzame lastniku upravičeno rabo premoženja; to pa je ravno v primerih zatajitev, ko ima storilec predmet že v posesti.

Glede kazni za zatajitev moramo omeniti, da so enake kot za tatvino, saj gre po določbah ameriškega kazenskega prava za isto kaznivo dejanje.

Temeljno kaznivo dejanje tatvine je v osnutku vzornega kazenskega zakonika zasnovano tako široko, da obsega tudi zatajitev. Glede na sedanje ureditev je to razumljivo, saj tvori zatajitev že sedaj skupaj s tatvino celoto.

5. Prikrivanje (Receiving Stolen Property)

Zaradi posebnih pogojev kriminalitete v ZDA sodi kaznivo dejanje prikrivanja med najtežavnejše probleme borbe zoper kriminaliteto. Najbrž je res — kakor trdi prof. Perkins³⁴ —, da bi bilo to vprašanje mnogo lažje, če bi vsak tat kradel samo predmete, ki bi jih sam potreboval. Danes pa je znano, da so tamkaj naredili iz preprodaje ukradenih predmetov tako rekoč pravi »business« in da bi bilo povsem upravičeno razlikovanje med poklicnimi prekupcevalci in takimi, ki se samo občasno ukvarjajo s tem posлом.³⁵

Splošne značilnosti tega kaznivega dejanja po objektivni plati predpostavljajo, da storilec sprejme predmet, ki je bil ukraden in ki se šteje za ukradenega tudi takrat, ko ga storilec prejmè. Po subjektivni strani pa se mora storilec zavedati, da gre za ukradeni predmet.

Za sprejem se štejejo tudi primeri, ko storilec sicer ne sprejme predmeta sam, vendar se sprejem opravi pod njegovim nadzorstvom ali z njegovim privoljenjem.

Pojem ukradenega predmeta je razširjen razen tatvine še na rop in tudi na vlon, pač pa praviloma ne sodi v to skupino predmet, pridobljen z goljufijo, čeprav nekateri zakoni posameznih držav razširjajo pojem ukradenega predmeta tudi na to kategorijo.

³⁴ Perkins, n. d., str. 273.

³⁵ Prim. Hall, Thef, Law, and Society, Indianapolis, 1952, str. 155.

Storilčev namen, ki mora biti podan, obsega predvsem njegovo zavest, da je predmet, ki ga je sprejel ukraden. Zadošča pa tudi, da storilec misli, da je ukraden ali da je zasumil, da gre za tak predmet, pa položaja ni hotel razjasniti, ker se je bal, da bi ugotovil, da je res ukraden.³⁶

Kazenski zakonik države Wisconsin sledi v svojih določilih, ki se nanašajo na kaznivo dejanje prikrivanja (poglavlje 943, čl. 34) vsem poglavitim splošnim značilnostim, kakor smo jih ugotovili. Izvršitveno dejanje ima lahko dve obliki: storilec predmet bodisi sprejme ali pa skrije. S subjektivnega stališča se zahteva, da izvrši storilec kaznivo dejanje naklepoma in da se mora zavedati, da gre za ukradene stvari. Malomarnost za to kaznivo dejanje ne zadošča.

Precej drugačen način je izbral kazenski zakonik države Illinois, pri katerem je nasprotni opaziti težnjo, da bi uporabil sodobnejše zakonodajne rešitve. V skladu s težnjo, da bi se združilo več kaznivih dejanj zoper premoženje v eno samo, rešuje ta zakonski tekst prikrivanje v okviru kaznivega dejanja tatvine; seveda pa v posebnem odstavku, ki ga še nadalje razčlenjuje (čl. 16-1-d).

Osnovno izvršitveno dejanje je tako pri tatvini kot pri prikrivanju položaj, ko storilec dobi nadzor nad predmetom kaznivega dejanja. O tem terminu smo že govorili in videli, da obsega zlasti odvzem in prilastitev, kakor ju predvidevajo pravila Common lawa. Medtem ko je to osnovno izvršitveno dejanje pri prikrivanju, pa posebne določbe še določajo, da mora storilec bodisi imeti namen lastniku trajno odvzeti uporabo predmeta ali korist od predmeta, ali pa predmet tako uporabljati (skriti ali zvreči), da bo lastniku uporaba oziroma korist trajno onemogočena. V drugem primeru, kjer določa zakonik sicer objektivne kategorije, gre v bistvu za storilčev namen, kakor je določen v prvem primeru, pa ga je zakonodajalec konkretiziral z dejanji, ki bi jih lahko imenovali konkludentna in iz katerih slepamo na storilčev namen.

Poleg tega posebnega namena je potrebna še storilčeva zavest o tem, da gre za ukradene predmete.

Prikrivanje je v tem kazenskem zakoniku penalizirano enako kot tatvina. Kazenski zakonik države Wisconsin pa loči glede kaznovanja tri kategorije po enakih kriterijih kot pri tatvini (vrednost prikritega predmeta ne presega 100 dolarjev, vrednost predmeta znaša od 100 do 2500 dolarjev, vrednost znaša več kot 2500 dolarjev). Za prvo skupino je zagrožena kaznen do 100 dolarjev ali zapor do šestih mesecev, za drugo skupino denarna kaznen do

³⁶ Prim. Perkins, n. d., str. 278.

2500 dolarjev ali zapor do petih let in za tretjo skupino denarna kazen do 10 000 dolarjev ali zapor do 15 let. Obe vrsti kazni pa lahko sedišče izreka tudi kumulativno. Kot vidimo, so torej zagrožene kazni po vrsti, po višini in po kriteriju kumulacije enake kot pri kaznivem dejanju tatvine, kar je najbrž izraz prepričanja, da je to kaznivo dejanje vsaj tako nevarno kot tavina sama.

Tudi osnutek vzornega kazenskega zakonika se s prikrivanjem ukvarja zelo nadrobno.⁷⁷ To je precej razumljivo glede na problem, ki ga ravno to kaznivo dejanje povzroča pri organizirani in poklicni delinkvenci.

Prikrivanje je vključeno v kaznivo dejanje tatvine, ki ga osnutek imenuje »tatvina, storjena s sprejemanjem« (*theft by receiving*). Obstoji takrat, če storilec sprejme ukradeno premično premoženje (razen če ga sprejme z namenom, da bi ga vrnil lastniku), pa ve, da je bilo ukradeno, ali — če gre za poklicnega prikrivalca — da storilec sodi, da je bilo verjetno ukradeno.

Sestavljalci osnutka so menili, da je treba v osnutku samem opredeliti tri elemente, ki jih to kaznivo dejanje vsebuje: sprejemanje, poklicni prikrivalec in presumpcija glede storilčeve zavesti o tem, da je premoženje ukradeno.

Sprejemanje, torej izvršitveno dejanje, obsega pridobitev posesti, nadzora nad premoženjem ali pravnega naslova, prav tako pa tudi zadržanje ali prenos posesti, nadzora ali naslova, če storilec ve, ali domneva, da gre za ukradeno premoženje, pa tega ne sporoči policiji; in končno, prodajanje ali posojanje takega premoženja.

Dejanje je torej zasnovano zelo široko. Glede premoženja, ki je lahko predmet prikrivanja, pa velja seveda, da je obsegeno premoženje v vseh različnih oblikah tatvine (torej tudi, če gre za premoženje, ki izvira iz zatajitve, izsiljevanja, goljušije itd.)

Za poklicnega prikrivalca določa osnutek več pogojev, ki jim je osnova prepričanje sestavljalcev, da gre za posebno nevarno skupino delinkventov, ki pravzaprav omogočajo realizacijo končnega cilja storilcev drugih kaznivih dejanj zoper premoženje. Za poklicne prikrivalce šteje osnutek med drugim osebe, za katere se ugotovi, da imajo večkrat v posesti ukradeno premoženje od več kot dveh oseb; nadalje osebe, ki so v enem letu pred storitvijo kaznivega dejanja, zaradi katerega so v postopku, vsaj dvakrat sprejele ukradeno premično premoženje itd.

Sestavljalci osnutka so končno predvideli primere, ko se šteje, da je storilec vedel oziroma domneval, da gre za ukradeno premoženje.

⁷⁷ Model Penal Code, Tentative Draft, No. 2, 1954, čl. 206., 8.

nje. Tu so zajeti predvsem poklicni prikrivalci, dalje trgovci z rabljenimi predmeti, ki v določenih okoliščinah sprejmejo v prodajo blago od mladoletnikov, ki še niso dopolnili 16 let. Te določbe nahajamo v danes veljavnih žakonskih predpisih le redko, izpričujejo pa pozornost, ki jo ameriška družba posveča problematiki prikrivanja, ki je tam posebno nevarno. To je razvidno tudi iz nadrobnega obravnavanja poklicnih prikrivalcev v osnutku.

6. Vlom (Burglary)

V ameriški kazenskepravni doktrini uvrščajo vlom med kazniva dejanja zoper nedotakljivost stanovanja, vendar se ta delikt v zakonikih posameznih držav često obravnava v okviru kaznivih dejanj zoper premoženje. Teoretiki jasno razločujejo med vlomom po Common lawu in statutarno obliko tega kaznivega dejanja. Ta oblika pa temelji se veda na prej zasnovanih pravilih Common lawa, ki jih statutarne določbe le bolj ali manj dopolnjujejo in izpopolnjujejo.

Za temeljno kaznivo dejanje vloma, kakor ga pozna Common law, so značilne komponente, ki obsegajo vlom in vstop v stanovanški prostor drugega, in sicer ponoči, pri čemer pa mora imeti storilec namen storiti v tem prostoru hudodelstvo (*felony*).⁷⁸

To dejanje, ki v bistvu ustreza temeljni obliki vloma v angleškem pravu, je doživello celo vrsto dopolnitvev v posameznih državah. Podobno kot je to določil zakon o tatvini iz leta 1916 v Angliji, so tudi zakoniki posameznih držav uvedli posebno kaznivo dejanje, če je vlom storjen podnevi, če gre za vlom (storjen podnevi ali ponoči) v kakšno drugo (ne stanovanjsko) poslopje, če gre za vlom v banko, če je storilec oborožen itd.⁷⁹

Oba zakonika, ki ju nadrobneje analiziramo, sta sprejela za vlom bolj ali manj klasične definicije. Tako določa kazenski zakonik države Illinois (čl. 19-1), da stori vlom storilec, ki vedoma brez dovoljenja vstopi ali ostane v poslopu, v avtu, ki služi za bivališče, ali na vodnem ali zračnem prometnem sredstvu, pa ima namen storiti tam hudodelstvo ali tatvino. Kazenski zakonik države Wisconsin (čl. 943, 10) pa določa za vlom primer, ko storilec brez privoljenja osebe, ki ima posest, stope v posebej naštete prostore z namenom, da bi tam storil tatvino ali hudodelstvo.

Medtem ko sta si definiciji v obeh zakonikih precej podobni, se sankciji močno razlikujeta. Kazenski zakonik države Illinois do-

⁷⁸ Prim. Perkins, n. d., str. 149.

⁷⁹ Prim. Hall—Gleueck, n. d., str 234, kjer navaja ureditev v državi New York.

loča zaporno kazen za nedoločen čas s spodnjo mejo enega leta, kazenski zakonik države Wisconsin pa zapor do desetih let.

Poleg vloma pozna kazenski zakonik države Illinois še kaznivo dejanje posesti vlonmoga orodja, kazenski zakonik države Wisconsin pa vstop v zaprto motorno vozilo.

Ameriški osnutek vzornega kazenskega zakonika⁴⁰ formulira vlom kot vstop v kakršnokoli stavbo z namenom, da bi storilec tamkaj storil kakršnokoli kaznivo dejanje.

Ko sestavljalci tega osnuška komentirajo novo določbo, poudarjajo, da skuša nova formulacija odpraviti anomalije, ki obstoje v dosedanji zakonodaji in tudi v praksi sodišč. Pri tem gre za nesorazmerje med kaznijo, zagroženo za vlom, ki je vedno visoka, in namenom, da storilec stori lažje kaznivo dejanje, ki je razmeroma milo penalizirano. Osnutek pa je poleg tega spremenil splošne določbe o kaznovanju za poskus tako, da bo mogoče uporabljati v konkretnem primeru tudi ta določila.

7. Poškodovanje premoženja (Malicious Mischief)

Poglavitno vsebino poškodovanja premoženja je ameriško pravo prevzelo od angleškega. Značilnosti tega kaznivega dejanja se deloma nanašajo na pravila, določena še s Common lawom, deloma pa na poznejšo statutarno ureditev.

Kot v angleškem kazenskopravnem sistemu, je tudi v ameriškem poškodovanje premoženja zasnovano zelo široko in je vključeno med drugim tudi kaznivo dejanje povzročitve požara. Splošne norme, kakršne pozna na primer čl. 268 jugoslovanskega KZ, ameriški predpisi ne poznajo, temveč penalizirajo v tej zvezi le povzročitev požara.

Kaznivo dejanje poškodovanja obsega po objektivni plati uničenje nekega premoženja ali njegovo poškodovanje v ožjem pomenu. Kot ugotavlja eden izmed precedenčnih primerov, ki se v zvezi s tem kaznivim dejanjem pogosto navaja⁴¹, mora iti za fizične poškodbe, ki zmanjšujejo uporabnost ali materialno vrednost premoženja. Poleg tega je sedva še potrebno, da gre za premoženje, ki je last drugega; ta pojem pa vključuje tudi javno premoženje, kar se sicer posebej poudarja, vendar v zakonskih tekstih to premoženje ni močneje zavarovano od zasebnega.

Poglavitni problemi, ki nastajajo oziroma so nastajali v zvezi s tem kaznivim dejanjem,

⁴⁰ Model Penal Code, Tentative Draft, No. 11, čl. 221, 1, str. 53 in nasl.

⁴¹ State v. Watts, nav. po Perkins, n. d., str. 283.

so vprašanja, ki se nanašajo na storilčovo krvido na tako imenovano »mens rea«.⁴² Problematika je v bistvu enaka kot v angleškem pravu in izvira skoraj v celoti iz zahteve, da mora biti poškodovanje storjeno »maliciously«, torej zlobno, s posebnim zlobnim namenom. Ta termin pa je — kakor smo omenili že pri obravnavanju tega vprašanja v angleškem sistemu⁴³ — imel svoj izvor in se je uporabljal vedno le v zvezi s kaznivim dejanjem uboja, kjer ima posebno vsebino in pomen. Kot pravilo se danes postavlja, da je za storitev tega kaznivega dejanja potrebno, da ima storilec namen ogroziti tuje premoženje brez upravičenega razloga, ki bi ga mogel ekskulpirati.

Bolj ali manj v okviru teh splošnih pogojev obravnavata kaznivo dejanje poškodovanja tudi kazenska zakonika držav Illinois in Wisconsin.

Kazenski zakonik države Illinois obravnavata kaznivo dejanje v členu 21—1. V tej določbi našteva več modifikacij za storitev, ki obsegajo vsakršno poškodovanje tujega premoženja, poškodovanje z ognjem ali z razstrelivom, požig tujega posestva, poškodovanje tuje domače živali in končno, odlaganje smrdljivih predmetov na tuje zemljišče ali v stavbo z namenom, da bi se otežila uporaba takega zemljišča oziroma stavbe. Posebnost inkriminacije sta gotovo zadnji dve obliki. Določba, ki se nanaša na domače živali, izvira iz posebnega načina obravnavanja živali na sploh in domačih živali posebej v sistemu Common lawa. Druga določba pa ustavlja po našem pravnem pojmovanju praviloma civilno odgovornost in le izjemoma tudi kazensko.

Za vse oblike tega kaznivega dejanja je zagrožena denarna kazen do 500 dolarjev ali zapor lažje oblike do enega leta. Sodišče pa lahko obe kazni izreka kumulativno.

Kazenski zakonik države Wisconsin penalizira (pogl. 943, člen 01) v temeljni obliki kaznivo dejanje poškodovanja fizičnega premoženja druge osebe brez lastnikovega privoljenja, in sicer z denarno kaznijo do 200 dolarjev ali z zaporom do šestih mesecev. Sodišče lahko obe kazni izreka tudi kumulativno.

Oba zakonika sta se izognila spornemu izrazu »maliciously« in sta storilčev namen določila drugače. Kazenski zakonik države Wisconsin uporablja izraz »vedoma« (knowingly), kar tolmačijo kot zavest o tem, da

⁴² Glede pojma mens rea v Common Lawu in v ameriškem statutarnem pravu prim. Tidow, n. d., str. 37 in nasl., posebej še str. 55—60 in 115—119.

⁴³ Glej še Tidow, n. d., str. 60 in nasl. in str. 153, 157.

gre po eni strani za tuje premoženje, po drugi strani pa mora biti podana zavest o povzročitvi škode. Ta términ izklujuje po svoji vsebinì malomarnost. Kazenski zakonik države Wisconsin pa se je poslužil izraza »naklepno« (intentionally), katerega vsebina je podobna prvemu.

Osnutek vzornega kazenskega zakonika obravnava tudi kaznivo dejanje poškodovanje premoženja, vendar ga v nasprotju z dosedanjim prakso imenuje »criminal mischief« in razširja njegov pojem.⁴⁴ Takšno poškodovanje izvrši zlasti storilec, ki naklepno ali iz malomarnosti poškoduje »oprijemljivo« (tangible) premoženje drugega, ki spreminja takšno premoženje z namenom, da bi poškodoval osebo ali premoženje samó. Ostale oblike presegajo okvir kaznivega dejanja poškodovanja in zajemajo nekaj manj značilnih oblik.

Zelo nadrobno obravnava osnutek graduacijo tega kaznivega dejanja, ki jo veže predvsem na vrednost poškodovanega premoženja.

Druga skupina

Kazniva dejanja zoper premoženje nasploh

1. Goljufija (False Pretenses)

Ze analiza angleškega sistema kazensko-pravnega varstva premoženja je pokazala, da je goljufija razmeroma pozno postala kaznivo dejanje; sprva je Common law določal za take primere samo civilno odgovornost. Šele posamezni zakoni so pozneje uvedli kazensko odgovornost tudi za goljufijo vendar je niso šteli za hudodelstvo (felony), temveč le za prestopek (misdemeanour). Tako se obravnava goljufija še danes. Milejše obravnavanje tega kaznivega dejanja je z razvojem stališča precej razumljivo, saj je šlo za novo dejanje, ki vse do statutarne uvedbe sploh ni bilo kaznivo.

V ameriškem pravu je kaznivo dejanje goljufije prav tako urejeno v posameznih kazenskih zakonikih, ki dajejo sicer različne rešitve, a kažejo vendarle toliko skupnih potez, da lahko kot splošno definicijo povzamemo oznako, da je goljufija takšna pridobitev tujega premoženja, kjer storilec vedoma navaja neresnična dejstva z namenom, da bi lastnika prevaril.⁴⁵

V različnih državah so danes penalizirane poleg osnovnega kaznivega dejanja goljufije še posebne oblike, katerih bistveni element je prav tako goljufija (pridobitev hrane ali prenočišča na goljufiv način, goljufiva upo-

⁴⁴ Model Penal Code, Tentative Draft, No. 2, 1954, čl. 206, 51.

⁴⁵ Prim. Perkins, n. d., str. 250, gl. tudi Tidow, n. d., str. 157.

raba ponarejenih trgovskih računov, goljufivo oglaševanje v časopisu, neupravičena uporaba znakov posameznih društev ali organizacij z namenom goljufanja in podobno).

Posebno pozornost posveča ameriška doktrina temu, da se mora neresničnost načati na zatrjevanje nekega dejstva, bodisi preteklega ali sedanjega. Zato za goljufijo ne zadošča niti sodba niti domneva ali obljuba storilca.

Poleg tega vprašanja poudarjajo še potrebo, da storilec goljufivo pridobi na predmetu kaznivega dejanja ne samo posest, temveč tudi lastnino.

Po subjektivni strani je potrebno, da se storilec zaveda, da navaja neresnična dejstva in da ima namen ogoljufati lastnika. Pri tem je brez pomena, ali je imel storilec namen lastniku predmet vrniti ali ga plačati kdaj pozneje.

Izmed kazenskih zakonikov obeh držav, ki ju analiziramo, obravnava kazenski zakonik države Illinois to materijo bolj samosvoje in se bolj oddaljuje od splošnih značilnosti kot kazenski zakonik države Wisconsin.

V državi Illinois določa člen 15-4 vsebino pojma »goljufija« (deception). Ta obsegata predvsem troje splošnih situacij. Obstoji tedaj, če storilec zavestno ustvari ali potrdi napačno sodbo drugega, za katero meni, da ni resnična; če ne popravi napačne sodbe drugega, ki jo je sam posebej ustvaril oziroma potrdil; in goljufija obstoji tudi, če storilec drugemu prepreči informacije o razpolaganju z nekim premoženjem.

Te definicije uporablja zakonik nato pri kaznivem dejanju tativine, storjene na goljufiv način, in pri kaznivem dejanju goljufije same (člen 17-1). Medtem ko obsegata tativina, storjena na goljufiv način, pridobitev lastnine (ozioroma posesti), je kaznivo dejanje goljufije mnogo bolj omejeno. Obstoji v primeru, če storilec goljufivo z grožnjo povzroči, da oškodovanec izda pismeno listino, s katero razpolago s premoženjem ali s katero se ustanovi denarna obveznost; dalje v primeru, če uradna oseba denarnega zavoda zavestno sprejme ali dovoli sprejem depozita ali vloge, čeprav ve, da je denarni zavod insolventen. Posebej je penalizirana še izdaja nekritega čeka.

Kaznivo dejanje goljufije je, kot vidimo, dokaj omejeno in še zdaleč ne zajema istih primerov, kot v večini sistemov kontinentalnega prava. Obratno pa je zato pojem tativine na goljufiv način močno razširjen in obsegata precejšen del primerov, ki jih po naši zakonodaji in praksi uvrščamo med goljufije.

V državi Illinois je kaznivo dejanje goljufije penalizirano z denarno kaznijo do 500 dolarjev ali s kaznijo zapora (v lokalnem

Izsiljevanje se torej v tej državi obravnavata po statutarnih določbah mnogo širše kot v okviru pravil Common lawa. Nasprotno pa kazenski zakonik države Illinois izsiljevanja kot statutarnega kaznivega dejanja sploh ne pozna.

V kazenskem zakoniku države Wisconsin je za izsiljevanje zagrožena denarna kazen do 2000 dolarjev ali zapor do petih let, sodišču pa je dana možnost kumuliranja obeh kazni.

Osnutek vzornega kazenskega zakonika obravnavata izsiljevanje v okviru kaznivega dejanje tatvine, ki ga, kot vemo, določa zelo široko. V členu 206. 3 (osnutek št. 2, str. 73) navaja tatvino, storjeno z ustrahovanjem. Za takšno šteje tatvino, pri kateri storilec pridobi premoženje z različnimi grožnjami, med drugim z grožnjo, da bo prizadel oškodovancu (ali tretji osebi) fizično poškodbo, da mu bo odvzel svobodo, da bo storil kaznivo dejanje, da bo obtožil drugo osebo storitve kaznivega dejanja, da bo drugo osebo izpostavil sovraštvu, osmešenju itd.

Varstvo, ki ga daje osnutek vzornega kazenskega zakonika, je precej široko, saj je namenjeno vsakomur, ki utegne biti z grožnjo tudi le posredno prizadet, in ne samo oškodovancu.

II. Kvalificirane oblike kaznivih dejanj zoper premoženje

Ameriško pravo kot sistem je mnogo preobsežno, da bi mogli določiti kvalificirane oblike kaznivih dejanj zoper premoženje skupaj za kazenskopravne predpise posameznih držav. Zato se nam zdi najbolj smotorno, da podamo za ves sistem le najbolj splošne značilnosti, ki se nanašajo na ta vprašanja, posameznosti pa obravnavamo v okviru kazenskih zakonikov držav Illinois in Wisconsin.

Razumljivo je, da se kvalificirane oblike močno razlikujejo po tem, kako so določene. Vendar kažejo splošne značilnosti, da je način storitve kaznivega dejanja temeljna in verjetno tudi najpogosteje uporabljenha metoda kvalifikacije.

a) Splošne značilnosti

Pri kaznivem dejanju tatvine se kot kvalifikatorna okoliščina pogosto pojavlja primer tatvine, storjene v stavbi. Določila o tem, ali zadošča kakršnakoli stavba, ali pa mora iti za kakšno posebno vrsto stavbe, so silno različna. Skupna pa je določba, da mora iti za stavbo, ki je last druge osebe, ne storilca.

Druga kvalificirana oblika tatvine je vezana prav tako na način storitve. Gre za

tatvino na oškodovančevi osebi, v bistvu torej za žepno tatvino.

Pri drugih kaznivih dejanjih splošni viri navadno ne navajajo posameznih kvalificiranih oblik in smo tako vezani na predpise kazenskih zakonikov posameznih držav.

b) Kvalificirane oblike kaznivih dejanj zoper premoženje v kazenskih zakonikih držav Illinois in Wisconsin

Kazenski zakonik države Illinois kvalificira tatvino na različne načine. Enega smo že omenili, namreč kvalifikacijo, glede na povratek. Druga oblika kvalifikacije obstoji v primeru posebnega načina storitve dejanja. Strože penalizirana je namreč tatvina, storjena na oškodovančevi osebi. Kvalificirana oblika tatvine obstoji končno tudi takrat, če je vrednost ukradenega premoženja večja od 150 dolarjev. V obeh zadnjih primerih je zagrožena kazen zapora od enega do desetih let (člen 16-1).

Kvalificirane oblike pozna ta kazenski zakonik še glede kaznivega dejanja ropa. Obstoji takrat, če stori to kaznivo dejanje storilec, ki je oborožen z nevarnim orožjem (čl. 18-2). Zagrožena je indeterminirana kazen zapora, ki ne sme biti krajša od enega leta.⁴⁹

Kazenski zakonik države Wisconsin določa kvalificirane oblike pri kaznivem dejanju tatvine (ki obsegata, kot smo videli, tudi goljufijo in prikrivanje) ter pri kaznivem dejanju poškodovanja premoženja.

Kot osnova posameznim kvalifikacijam velja vedno posledica kaznivega dejanja. Temeljno kvalifikacijo, ki loči kazni glede na to, ali znaša vrednost ukradenega premoženja do 100 dolarjev, od 100 do 2500 dolarjev in nad 2500 dolarjev, smo že omenili. Posebej so še kvalificirani primeri, ko vrednost ukradenega predmeta sicer ne presega tega maksimalnega zneska, so pa podane nekatere druge okoliščine, in sicer: predmet kaznivega dejanja je domača žival; storjena je žepna tatvina; storjena je tatvina v stavbi, ki je bila porušena ali opuščena zaradi elementarne nesreče; predmet tatvine je premoženje, ki so ga zaradi take nesreče odnesli iz stavbe in je bilo ukradeno na prostem. V vseh teh primerih je zagrožena denarna kazen do 5000 dolarjev ali zapor do petih let, sodišča pa lahko obe kazni izreka kumulativno.

Kriteriji za kvalifikacijo kaznivega dejanja poškodovanja premoženja so tako

⁴⁹ Glede vsebine in značilnosti indeterminiranih kazni v ameriškem pravu glej P. Kobe, Povratništvo v kazenskem in upravno kazenskem pravu, Inštitut za kriminologijo, str. 189 in nasl. (rokopis).

zavodu) do enega leta. Sodišče pa lahko ob sankciji izreče kumulativno.

Kazenski zakonik države Wisconsin obravnava goljufijo v sklopu kaznivega dejanja tativine, vendar v posebnem odstavku. Kljub taki uvrstitvi pa ostaja definicija goljufije v celoti v okviru splošnih značilnosti, ki bi jih za angloameriško pravo lahko imenovali že klasične.

Izvršitveno dejanje obsega pridobitev lastnine ali posesti, pri čemer storilec vedoma uporabi lažno pretvezo z namenom, da bi oškodovanca ogoljufal, in ga tudi v resnici ogoljufa.

Posebnost je samo opredelitev pojma »lažna pretveza« (false representation). Ta obsega namreč tudi obljubo, dano z namenom, da je storilec ne izpolni. Vendar pa je potrebno, da je taka pretveza del načrta za celotno goljufijo. Pod posebnim pogojem je pojem lažne pretveze torej razširjen in se ne nanaša samo na zatrjevanje dejstev, kot se to v teoriji zagotavlja.

Kazni, zagrožene za to kaznivo dejanje, so seveda enake kot pri tativini.

V skladu s splošno težnjo v razvoju ameriškega prava obravnava osnutek vzornega kazenskega zakonika goljufijo v okviru tativine (theft by deception).⁴⁶ Goljufijo opredeljuje osnutek vsebinsko enako kot kazenski zakonik države Illinois, na katerega je ta osnutek močno vplival. Razlika je le v tem, da navaja kazenski zakonik države Illinois posamezne oblike storitve goljufije v posebni določbi, kaznivo dejanje samo pa ločeno in se samo sklicuje na vsebino posameznih oblik storitvenega dejanja. Osnutek vzornega kazenskega zakonika pa v posebnem členu nasteva primere storitve tativine z goljufijo.

Prav pri tem kaznivem dejanju lahko vidimo, kako velik vpliv ima osnutek na sodobno zakonodajo, čeprav gre samo za osnutek, katerega načela pa se začenjajo uresničevati v pozitivnih pravnih predpisih posameznih zveznih držav.

2. Izsiljevanje (Blackmail, Extortion)

Ameriško kazensko pravo loči med kaznivim dejanjem izsiljevanja na sploh (blackmail) in kaznivim dejanjem izsiljevanja v službi (extortion). Značilno je, da se je prva oblika razvila iz posebnega kaznivega dejanja (po Common lawu), ki je obstajalo v grožnji, da bo storilec oškodovanca obtožil sodomije, če mu le-ta ne izroči določenega premoženja. Ta ozko pojmovana oblika izsiljevanja se je počasi vendarle razširila, toda pogosto se še

⁴⁶ Model Penal Code, Tentative Draft, No. 2, 1954 čl. 206. 2.

danesh zlivata dve dejanji v eno: namreč tativina, storjena z grožnjami, in izsiljevanje.⁴⁷ Ta težnja se je močno izrazila tudi v osnutkih vzornega kazenskega zakonika, kjer je izsiljevanje v celoti obseženo v posameznih oblikah kaznivega dejanja tativine, in sicer v obliki tativine, storjene z grožnjami.

Izsiljevanje v službi je druga oblika tega kaznivega dejanja, ki ga pozna ameriško pravo. Omejeno je na primer, ko storilec, ki je takšen ali drugačen uslužbenec, neupravičeno pobira določene takse, in sicer v okviru svojih službenih dolžnosti, toda z namenom, da si zbrana sredstva prilasti. Krog storilcev je, kot vidimo, močno skrčen v primerjavi z našimi določbami. Šteje se, da storilec neupravičeno pobira takse, če zahteva takso, kadar ta sploh ni predpisana, kadar zahteva več, kot je predpisano, ali če jo zahteva takrat, ko še ni dospela v plačilo.

Poseben namen, ki se za to kaznivo dejanje zahteva, določajo komentarji na podlagi pravil Common lawa kot prilastitev, ki je storjena »corruptly«. Ta poseben namen mora biti podan, sicer storilčeve dejanje ni izsiljevanje.⁴⁸

To kaznivo dejanje pozna kazenski zakonik države Wisconsin in ga tudi uvršča v poglavje o kaznivih dejanjih zoper premoženje, vendar z naslovom »grožnje, ki se nanašajo na povzročitev škode ali na obtožbo storitve kaznivega dejanja« (poglavlje 943, člen 30, Threats to injure or accuse of crime). V nasprotju s splošnimi značilnostmi tega kaznivega dejanja, o katerih smo govorili, pa kazenski zakonik te države ne obravnava izsiljevanja kot delictum proprium, marveč je lahko storilec vsakdo, ki stori dejanje, označeno v tem členu, in ne le uslužbenec.

Izvršitveno dejanje je opisano zelo nadrobno in precej kazuistično. Dejanje je lahko storjene ustno ali pismeno v kakršnikoli obliki, obsega pa zlobno grožnjo, da bo storilec oškodovanca obtožil storitve kaznivega dejanja ali da bo povzročil škodo kakšni osebi ali premoženju v poslovnem delovanju ali trgovini ter v poklicu ali da bo povzročil škodo glede dohodkov pri katerikoli izmed gornjih kategorij.

Namen, ki mora biti podan, je tudi nadrobnejše formuliran kot v splošnih načelih in je bolj konkretniziran. Izvršitveno dejanje mora biti namreč storjeno z namenom, da bi storilec izsilil denar ali kakršnokoli drugo premoženjsko korist, ali z namenom, da bi oseba, ki ji je grozil, storila kakšno dejanje proti svoji volji oziroma da bi kakšno dejanje opustila.

⁴⁷ Prim. Perkins, n. d., str. 324—326.

⁴⁸ Prim. Perkins n. d., str. 323.

različni, da jih ni mogoče označiti. Poškodovanje je kvalificirano, če je predmet kaznivega dejanja avtomobil, poškodba pa je taka, da bi mogla povzročiti poškodovanje osebe ali nadaljnjo škodo na premoženju. Druga oblika kvalifikacije obstoji tedaj, če gre za javno premoženje in utegne poškodba otežiti javno službo. Tretja kvalifikacija obstoji končno v primeru, če se je vrednost poškodovanega premoženja zmanjšala za več kot 1000 dolarjev.

Za kvalificirane oblike poškodovanja premoženja je zagrožena denarna kazen do 1000 dolarjev ali zapor do treh let. Obe kazni pa lahko sodišče izreka kumulativno.

Kot vidimo že ob bežnem pregledu kazenskopravnih predpisov le dveh zakonikov, obstoji velika raznolikost glede kriterijev, ki jih uporablja in je zato težko najti skupne značilnosti v širšem obsegu za vse države. Videti pa je, da često sodijo med takšne pogoje steje uporabljeni kvalificirani primere žepna tatvina in kvalifikatorne oblike glede na vrednost ukradenega premoženja.

III. Privilegirane oblike kaznivih dejanj zoper premoženje

Privilegirane oblike kaznivih dejanj zoper premoženje so v ameriškem kazenskem pravu razmeroma redke in komentatorji ne pripisujejo temu vprašanju kakšne posebne pozornosti.⁵⁰ Splošnih pravil, ki bi jih mogli označiti kot značilna vsaj za večino držav, v bistvu ni in smo zato vezani le na predpise obeh kazenskih zakonikov, ki ju analitično ocenjujemo.

Edina privilegirana oblika, ki jo pozna kazenski zakonik države Illinois, je tatvina izgubljenega premoženja. Za obstoj tega kaznivega dejanja določa zakonik (člen 16-2) posebne pogoje. Storilec mora namreč lastnika poznati ali zvedeti zanj, ali pa mora zvesteti za način, kako bi lastnika lahko identificiral. Poleg tega je potrebno tudi, da storilec ni pokrenil ustreznih ukrepov za to, da bi najdeno premoženje vrnil lastniku, in končno, da ima namen lastniku za stalno odvzeti uporabo premoženja ali koristi, ki iz njega izvirajo. Vsi ti pogoji izhajajo razvojno iz pravil Common lawa in pomenijo v bistvu samo statutarni prevzem tega prava.

Za tovrstno tatvino je v kazenskem zakoniku države Illinois zagrožena denarna kazen do 500 dolarjev ali denarna kazen v višini največ dvojne vrednosti ukradenega premoženja.

⁵⁰ Prim. Perkins n. d.,

Podobno obravnava privilegirane oblike kaznivih dejanj zoper premoženje nasprotno tudi kazenski zakonik države Wisconsin, podobno namreč v tem smislu, da je takih oblik kaznivih dejanj zelo mało. V bistvu je pravzaprav eno samo, in sicer sprejemanje ukradenega premoženja od otrok. Na prvi pogled bi sicer sodili, da bi moralno iti za kaznivo dejanje, ki bi bilo kvalificirano, in ne obratno. Vendar zakonski tekst pojasnjuje, da gre za primer, ko starinar kupuje osebno lastnino od mladoletnikov, starih izpod 18 let, brez pismenega dovoljenja staršev. Če pa kupuje kakšne druge predmete in so podani še ostali predvideni zakonski pogoji, lahko obstoji seveda navaden primer prikrivanja. Zagrožena je denarna kazen do 100 dolarjev ali zapor do šestih mesecev z možnostjo, da sodišče izreče obe kazni kumulativno.

Ta, sicer kratka analiza kaže težnjo vsaj omenjenih dveh razmeroma novih kazenskopravnih virov, da bi se posamezna kazniva dejanja obravnavala čim bolj enotno, tako da bi se izognili preveliki kazuistiki, ki je sicer značilna za angloameriški pravni sistem. Glede posameznih modalitet pa je videti, da temelje — kolikor obstajajo — v bistvu na pravilih Common lawa, ki so jih zakonodajci nekako priredili za potrebe sodobne družbe in medsebojnih odnosov.

IV. Kazenski pregon in oškodovančeve pravice v kazenskem postopku

Glede kazenskega pregona in pravic, ki jih ima oškodovanec v zvezi z njim, je položaj v ameriškem pravu podoben kot v angleškem ali kanadskem.

Pa tudi vprašanja, povezana z uveljavljanjem premoženjskopravnih zahtevkov, se rešujejo v tem sistemu podobno kot v angleškem. Raznolikost po posameznih državah je seveda zelo velika in zato lahko le na grobo orisemo značilnosti te ureditve.

Praviloma se šteje, da sodi uveljavljanje premoženjskopravnega zahtevka v področje civilnega prava, vendar poznajo zakonodajce posameznih držav možnost, da oškodovanec v določenih primerih te zahtevek uveljavlja tudi pred kazenskim sodiščem. Ti primeri so praviloma omejeni na prestopke (misdemeanours) in na postopek pred nižjimi sodišči (magistrates courts).⁵¹ Oškodovanec lahko zahteva odškodnino, sodišče pa lahko nato po prosti presoji kazenski postopek ustavi. Oškodovanec mora podati posebno izjavo o tem, da prostovoljno odstopa od pregona.

⁵¹ Prim. Schafer, n. d., str. 62, 63 in nasi.

V nekaterih državah ima odškodnina bolj izrazito kazenski pomen, ker jo mora storilec plačati poleg denarne kazni ali kazni zapora in oškodovanec nima vpliva na nadaljevanje kazenskega postopka.

Ponekod (in za posebej določena kazniva dejanja) obstoji tudi možnost, da je storilec obsojen poleg kazni na dvakraten ali trikrat-

ten znesek vrednosti premoženja, ki si ga je prilastil.

Po Schaferjevem mnenju vpliva možnost poravnave med storilcem in oškodovancem na uspešnost pregona. Vendar se zdí, da to ne more biti velika ovira za kazenski pregon nasploh, saj gre le za manj pomembna kazniva dejanja.

Kanada⁵²

Uvod

Poglavitni, a ne edini vir kazenskega prava v Kanadi je novi kazenski zakonik, ki je začel veljati 1. aprila 1955. Ta obširni zakonski tekst obsega poleg materialnih tudi procesualne določbe, vendar urejajo nekatere oblike oziroma vrste kaznivih dejanj tudi drugi zakoni. Ne glede na to, da obstoji vendarle en sam temeljni kazenskopravni vir, pa to še ne pomeni, da bi v kanadskem kazenskem pravu prevladoval morda evropski kontinentalni pravni sistem. Kanada, danes članica Britanske skupnosti narodov, je prav tako kot druge bivše angleške kolonije, prevzela pravni sistem svoje matične dežele, ki ji je bil sprva bolj ali manj navržen, sedaj pa se je njeno pravno pojmovanje povsem udomačilo.

Varstvu premoženja je posvečen sedmi del kazenskega zakonika, in sicer od 268. do 308. člena. Podobno kot v angleškem se uvršča tudi v kanadskem pravu med kazniva dejanja zoper premoženje ponarejanje listin.

Poleg teh določb, ki obsegajo posamezna kazniva dejanja zoper premoženje, je treba omeniti še splošne določbe o obrambi lastnine, ki so uvrščene v prvi del kazenskega zakonika (od 38. do 42. člen). Prvi del, ki obsega bolj ali manj temeljne določbe, varuje v določbah o obrambi lastnine dobrovernega posestnika premičnin, stanovanja, hiše ali drugih nepremičnin pred vsakomer, ki mu hoče to posest nasilno odvzeti, in mu dovoljuje, da pri obrambi teh dobrin uporabi sredstva, ki so za to potrebna. V bistvu gre tedaj za urejanje posebne vrste »silobrana«, ki ga kanadsko pravo obravnava povsem kazuiščno, tako v razmerju do oseb kot v razmerju do materialnih dobrin. Napadi zoper te dobrine, zoper dobroverno posest premičnin oziroma nepremičnin, se šteje namreč po kanadskem kazenskem pravu za napad na osebo (posestnika).

Objekt kazenskopravnega varstva je premoženje kot tako. Razločevanje med posame-

znimi vrstami premoženja pozna kanadsко kaz. pravo samo v enem primeru. Pri kaznivem dejanju poškodovanja loči namreč med javnim in zasebnim premoženjem in daje prvemu večje varstvo. Pojma družbenega premoženja seveda ne pozna.

I. Temeljne oblike kaznivih dejanj zoper premoženje

Prva skupina

Kazniva dejanja zoper premičnine

Osnovno kaznivo dejanje zoper premoženje, tativna, je v kanadskem kazenskem pravu obdelano prav tako nadrobno ali morda še nadrobnejše kot v angleškem pravu. Kommentatorji sicer poudarjajo, da se kanadska definicija naslanja bolj na pravila angleškega Common lawa, kot pa na določila angleških statutov, vendar je pri tem treba upoštevati, da so tudi angleška statutarna določila osnovana na Common lawu.

Tativna obstoji po kanadskem pravu v primeru, če storilec goljufivo (fraudulently) in brez pravice odvzame ali če si na enak način prilasti zase ali za koga drugega karkoli živega ali mrtvega. Pri tem pa mora ravnati s posebnim namenom, ki je zelo nadrobno označen. Storilec mora kaznivo dejanje storiti z namenom, da lastniku ali osebi, ki ima na predmetu kaznivega dejanja posebno lastnino za stalno ali začasno odvzame predmet. To je namen, ki ga pri tativni najpogosteje srečamo. Po kanadskem kazenskem pravu pa zadošča tudi, da izvrši storilec kaznivo dejanje z namenom, da bi predmet zastavil ali deponiral kot poroštvo; dalje, da ga odtuje s takšnim pogojem, da ga oseba, ki ga prejme, ne bo mogla pri vrnitvi izpolniti. In končno zadošča tudi, da izvrši storilec tativno z namenom, da bo s predmetom kaznivega dejanja tako ravnal, da ga ne bo več mogoče vrniti v takšni obliki, v kakršni je bil, ko je bilo kaznivo dejanje storjeno.

Izvršitveno dejanje obsega, kot vidimo, dve obliki: odvzem in pa uporabo predmeta

⁵² Podatki za to poglavje so povzeti po Crankschav's Criminal Code, Toronto 1959. Ta zakonik označujemo v besedilu s kratico CC.

zase ali za koga drugega. Pogoj angleškega Common lawa (in statutarne določila), da mora storilec predmet »vzeti in odnesti«, je tukaj razširjen. Odvzem obsega namreč po kanadskem pravu tudi vsako drugo obliko protipravné prilastitve.

Za storilca je potrebno, da ravna z namenom, da bi kradel. Ta namen razčlenjujejo zakonska določila, kot smo videli, zelo nadrobno. Podobno kot v angleškem pravu pa je vsem posameznim oblikam namena osnoven tako imenovani animus furandi; o njegovem obstoju odloča v skladu z določili procesualnega prava porota.

Podobno kot angleško pravo zahtevajo tudi kanadska določila, da storilec izvrši kaznivo dejanje »goljufivo« in da ni v dobri veri. Za to slednjo poudarjajo, da pomeni predvsem, da storilec ni v pravní ali dejanski zmoti, konkretno zlasti, da se zaveda, da jemlje tujo stvar.

Predmet tatvine je v kanadskem pravu določen širše kot v angleškem in tudi problemov, povezanih s tem vprašanjem, je mnogo manj. Predpisi in tudi komentarji ne določajo nobenih posebnih kvalitet, ki naj bi jih predmet tatvine imel. Povsem določno se zahteva le, da gre za tujo stvar. Kolikor gre za izgubljene stvari, loči kanadska judikatura med pozabljenimi in izgubljenimi predmeti, pri čemer sodi, da gre za pozabljen predmet takrat, če lastnik ve, kje bi lahko ta predmet našel. V drugem primeru lahko obstoji tatvina, odvisno pač od subjektivnega dejanskega stanja.

Glede časa storitve tatvine določa kanadski kazenski zakonik, da je storjena tedaj, ko začne storilec predmet kaznivega dejanja premikati ali povzroči premikanje. Po tej definiciji zadošča za dokončano tatvino, da na primer žepar le potegne denarnico iz žepa; da storilec samo odtrga uhan, ki ga oškodovana vanka pozneje najde, ker se ji je vjel v lase in podobno.

Končno je treba dodati še, da pozna kanadsko pravo glede načina storitve tatvine podobne oblike kot angleško, namreč tatvino z navadnim odvzemom ali z zvijačo. Ta oblika je zelo blizu kaznivemu dejanju goljufije, vendar se loči od nje v neki bistveni točki. Pri goljufiji oškodovanec nekaj prostovoljno stori (v škodo svojega ali tujega premoženja), pri tatvini pa oškodovanec nima namena, da bi kakorkoli razpolagal s svojim premoženjem.

Posebnost tatvine po kanadskem pravu je vsekakor dejstvo, da pozna vrsto različnih oblik tatvine, ki pa so vse enako penalizirane. Gre tedaj za modifikacije temeljnega kaznivega dejanja, ki pa se gleda na zagroženo kazen enako obravnavajo. Ker tedaj ne gre

za kvalificirane ali privilegirane oblike tatvine, jih bomo obravnavali v okviru temeljnega kaznivega dejanja.

a) Tatvina električne energije, plina, telefonske ali brzjavne usluge (čl. 273 CC). Izvršitveno dejanje glede električne energije ali plina se nanaša na odvzem ali uporabo te vrste energije ali na to, da storilec povzroči izgubo te energije. Glede telefona in brzjavave se šteje za tatvino uporaba telefonske ali brzjavne linije, ali pa pridobitev telefonske ali brzjavne usluge.

b) Tatvina solastnikov ali oseb, ki imajo do stvari določene interese in podobno (274. čl. CC). Ta določba izrecno določa, da obstoji tatvina tudi tedaj, če jo stori eden izmed solastnikov (na stvari, ki je v solastništvu). Poleg te navaja še nekaj manj tipičnih primerov tatvine med osebami, ki imajo do predmeta določene premoženskopravne pravice.

c) Tatvina med zakonci (275. čl. CC). Takšna tatvina je po izrecnem zakonskem besedilu možna le, če zakonca živila ločeno ali če eden namerava drugega zapustiti. Če obstoji zakonska skupnost, pa tatvina med zakoncema ni možna, ker se štejeta pravno za eno enoto.

d) Tri oblike tatvine se končno nanašajo na primere, ko jih stori neka oseba, ki je po svojem položaju dolžna izročiti denar komitentu. Zdi se, da gre v bistvu za kazniva dejanja, ki jih naša zakonodaja šteje za poneverbo in jih ne obravnavata med kaznivimi dejanji zoper premoženje (276., 277. in 278. člen CC).

Kot smo že omenili, določa kanadsko kazensko pravo penalizacijo skupaj za vse te različne oblike tatvine (280. čl. CC). Pri tem loči kazniva dejanja v dve skupini. Če presega vrednost ukradenega predmeta 50 dolarjev ali če je predmet tatvine oporočna listina, je zagrožena kazen do deset let zapora. Če pa je vrednost ukradenega predmeta manjša od 50 dolarjev, znaša kazen dve leti zapora.⁵³

2. Rop (Robbery, 288. čl. CC)

Rop se po kanadskem kazenskem pravu vsebinsko ne razlikuje bistveno od oblik tega kaznivega dejanja v angleškem pravu. Glede na zakonsko tehniko pa je to kaznivo dejanje v novem kazenskem zakoniku na novo urejeno; odtod najbrž dejstvo, da je njegova sistematika mnogo bolj jasna kot v angleškem pravu glede istega kaznivega dejanja.

⁵³ Kanadski zakonik pozna samo eno kazen odvzema prostosti — zapor, ki ga je mogoče izreči dosmrtno ali za določen čas, pri čemer pa splošni minimum in maksimum nista določena.

288. člen določa štiri izvršitvene oblike, pri čemer ustreza ena izmed njih roparski tatvini, kakor jo poznajo naši zakonski predpisi. Enako kot v drugih kazenskopravnih sistemih je osnovni element, ki označuje kaznivo dejanje ropa, nasilje, ki ga storilec uporabi ali namerava uporabiti zoper oškodovanca ali zoper njegovo premoženje.

Prva oblika ropa obstoji v primeru, če storilec kraje in v namenu, da bi izsilil predmet tatvine ali da bi preprečil ali premagal odpor zoper krajo, uporabi silo ali grozi z nasiljem zoper oškodovanca ali njegovo premoženje.

Druga oblika ropa obstoji v primeru, če storilec neposredno okrade oškodovanca (njegovo osebo), pa med tem ali tukaj pred tatvino ali takoj po njej oškodovanca rani, pretepe, udari ali uporabi zoper njegovo osebo kakršnokoli osebno nasilje.

Kot naslednjo obliko dokončanega ropa določa 288. člen CC primer, ko storilec napade oškodovanca z namenom, da bi ga okradel.

In končno obstoji rop tudi tedaj, če je storilec, ki stori tatvino na oškodovančevi osebi, oborožen z orožjem ali z imitacijo orožja.

Zakon uporablja pri vseh oblikah ropa izraz »krade« oziroma »okrade«, s čimer je v bistvu označen subjektivni element tega kaznivega dejanja: za storilca je namreč potreben enak namen, kot ga določa zakon za tatvino in ki je, kot smo videli, zelo nadrobno analiziran ter ni povsem identičen z »namenom pridobitve protipravne premoženske koristi«.

Med posameznimi oblikami kaznivega dejanja ropa je za nas najbrž najbolj zanimiva tista, ki penalizira kot rop primer, ko storilec napade oškodovanca z namenom, da bi ga oropal. Takšen dejanski stan bi se po pojmovanju in po zakonodaji, kakor sta osvojena pri nas, gotovo štel le za poskus tega kaznivega dejanja.

Penalizacija je v kanadskem CC predvidena v 289. členu, ki določa, da se kaznivo dejanje ropa kaznuje največ z dosmrtnim zaporom in — z bičanjem.⁵⁴

3. Zatajitev (269. čl. CC)

Zatajitev obravnava že angleško pravo kot posebno obliko tatvine in v isti okvir je vstavljen tudi v kanadskem kazenskem

⁵⁴ To kaznen je kanadski CC, čeprav gre za sodoben zakonski vir, obdržal in določa tudi način, kako se izvršuje.

pravu. Vendar obravnavajo kanadski predpisi zatajitev kot posebno obliko tatvine širše kot angleško pravo in jo vključujejo v definicijo temeljnega kaznivega dejanja.

Posebna oblika tatvine, ki jo tukaj štejemo za zatajitev, obstoji tedaj, če gre za tatvino, ki se stori z uporabo oziroma točneje z zlorabo (conversion). Za storitev tatvine oziroma zatajitev v tem pomenu pa morajo biti izpolnjene določene predpostavke, ki obsegajo predvsem tri pogoje. Oškodovanec mora predmet pred storitvijo kaznivega dejanja zaupati storilcu z določenim namenom. Storilec pa ga uporabi drugače in ravna pri tem goljufivo. Imeti mora namen, kakršen je določen za tatvino, oziroma točneje, enega izmed štirih naštetih namenov, ki jih zakonik predvideva za tatvino. Za to obliko tatvine oziroma zatajiteve naštevajo primer, če trgovec z rabljenimi avtomobili ne izroči prodajalcu denarja, dobljenega za prodano vozilo; nadalje primer, ko si bančni komitent pridrži pomotoma preveč izplačani znesek in podobno.

Poleg zatajiteve, kakor smo jo pravkar opisali, penalizira kanadski kazenski zakonik (271. čl.) še posebej tako imenovano tatvino hranitelja (theft by bailee). Ta oblika pa je zelo omejena. Storilec je lahko namreč samo tista oseba, ki ima v varstvu (na podlagi pismene pogodbe ali izrecnega ustnega dogovora) karkoli, kar je veljavno zasegel tako imenovani mirovni ali javni uslužbenec pri opravljanju svojih uradnih dolžnosti. Dejanje je izvršeno, če storilec ne izroči takemu uslužbencu predmetov, ki jih ima v hrambi, takrat in tam, kjer in ko bi mu jih moral. Mirovni uslužbenec (peace officer) je po določilih kazenskega zakonika šerif, njegov pomočnik, paznik ali stražnik zaporov, policeman in dr.; javni uslužbenec (public officer) pa med drugimi carinski uslužbenec ali pripadnik kanadske armade (2. člen CC). Kot vidimo, gre tedaj za ozek krog ljudi, ki utegnejo v okviru svojih službenih dolžnosti zaseči neko premoženje.

4. Prikrivanje (Having in possession property obtained by crime, 296. člen CC)

Prikrivanje, ki ga kanadski kazenski zakonik imenuje »posest premoženja, pridobljenega s kaznivim dejanjem«, je ravno ta zakonski vir na novo uredil. Glede prikrivanja poudarjajo, da je zasnovano širše kot prejšnje kaznivo dejanje »sprejemanja ukrazenega premoženja«.

Po novi definiciji obstoji prikrivanje tedaj, če ima storilec v posesti neke predmete, pa ve, da so bili pridobljeni s tako imenova-

nim obtožnim kaznivim dejanjem, ki je bilo storjeno v Kanadi, ali če je bilo izvršeno s storitvijo ali opustitvijo kjerkoli izven Kanade, pa bi bilo, izvršeno v Kanadi, obtožno kaznivo dejanje.⁵⁵

Medtem ko objektivni dejanski stan ne kaže nobenih posebnosti, pa za subjektivni dejanski stan poudarjajo, da je moral storilec ob prevzemu predmetov vedeti, da so pridobljeni s kaznivim dejanjem.

V zvezi s tem kaznivim dejanjem se je razvila v kanadski pravni praksi (deloma pod vplivom angleške) posebna doktrina o »posesti stvari, ki so bile pred kratkim ukradene«. Posest takih predmetov dovoljuje namreč domnevo, da je storilec vedel, da gre za ukradene predmete. Vendar pa mora obtožba dokazati, da gre res za ukradene predmete. Upravičenost take domneve se zdi sporna, ker ni v skladu z načelom iskanja materialne resnice v kazenskem postopku.

Posebej je urejeno tudi vprašanje (300. čl. CC), kdaj je kaznivo dejanje prikrivanja dokončano. Zakonik določa, da je to takrat, kadar ima storilec v posesti predmet kaznivega dejanja ali nadzor nad njim ali kadar pomaga pri skrivanju ali razpečavanju takšnih predmetov.

Kazni so urejene podobno kot pri tativini. Če so prikriti predmeti oporočne listine ali če njihova vrednost presega 50 dolarjev, je zagrožena kazen zapora do desetih let; če pa je vrednost prikritih predmetov manjša od 50 dolarjev, je zagrožen zapor do dveh let.

5. Poškodovanje premoženja (Mischief, od 372. do 374. čl. CC)

Že pri angleškem pravnem sistemu smo videli, da obravnava poškodovanje premoženja bistveno drugače, kakor pa opredeljuje poškodovanje tuje stvari na primer naš kazenski zakonik. Kanadsko kazensko pravo je sledilo angleškemu vzoru v precejšnji meri tudi pri obravnavanju te materije. Uvrščena je v deveti del kazenskega zakonika pod naslovom »namerna in prepovedana dejanja glede na posebno vrsto premoženja«. To poglavje vključuje poškodovanje premoženja (mischief, 372. čl. CC), poleg tega pa še požig, poškodovanje živine, mučenje živali in podobno. Poškodovanje premoženja kot temeljni delikt je zasnovano zelo široko in obstoji tedaj, če

⁵⁵ V skladu z delitvijo kaznivih dejanj v angleškem kazenskem pravu pozna tudi Kanada tako imenovana obtožna kazniva dejanja, za katera se vloži obtožnica in jih praviloma sodi porota, in neobtožna kazniva dejanja, ki se jih obravnava v krajšem, tako imenovanem sumarnem postopku.

storilec namenoma uniči ali poškoduje premoženje, povzroči, da postane premoženje nevarno ali neuporabno, omejuje ali moti pravnoveljavno uporabo premoženja ali osebo, ki to premoženje uporablja.

Če s takim ravnanjem povzroči resnično nevarnost za življenje ljudi, je zagrožena kazen dosmrtnega zapora. Če je dejanje storjeno zoper javno premoženje, je zagrožena kazen do 14 let zapora; če pa je storjeno zoper zasebno premoženje, pa kazen zapora do petih let.

Najhujša oblika kaznivega dejanja poškodovanja premoženja ima gotovo nekatere znake, po katerih bi ga lahko uvrstili po tehniki naše zakonodaje med kazniva dejanja zoper splošno varnost ljudi in premoženja. Hkrati pa vidimo, da sta drugi dve obliki — poškodovanje javnega ali zasebnega premoženja — mnogo bliže kaznivemu dejanju poškodovanja tuje stvari.

Za poškodovanje premoženja v pravi obliki pa lahko štejemo kaznivo dejanje, kar kor je določeno v 373. čl. CC. Če namreč povzročena škoda ne presega 50 dolarjev in storilec z dejanjem ni povzročil resnične nevarnosti za življenje ljudi, izvrši storilec sumarno kaznivo dejanje, za katero je mogoče izreči denarno kazen do 500 dolarjev ali zapor do šestih mesecev, lahko pa se izrečeta obe kazni kumulativno (694. čl. CC).

Druga skupina

Temeljna kazniva dejanja zoper premoženje nasprotni

1. Goljufija (False pretences, 303. in 304. čl. CC)

Kaznivo dejanje goljufije obravnavajo kanadski kazenski predpisi zelo nadrobno in kot pri nekaterih drugih inštitutih razlagajo posamezne pojme, ki tvorijo to kaznivo dejanje.

Najpomembnejša je seveda vsebina in opredelitev pojma »napačne pretveze« (false pretences), ki je temeljnega pomena za kaznivo dejanje goljufije.

Po zakonski definiciji pomeni lažna pretveza tako predstavo o sedanj ali prejšnji dejanski okoliščini, za katero storilec ve, da je lažna, in ki jo poda z goljufivim namenom (fraudulently), da bi oseba, ki ji jo je sporocila, reagirala. Takšno lažno pretvezo lahko storilec poda ustno ali na kakršenkoli drug način. Posebno pozornost posvečajo vsebinam tega pojma: gre za zatrjevanje objektivno neresničnega dejstva in zlasti, da se je storilec tega zavedal tedaj, ko je takšno pretvezo podal.

Pomemben element lažne pretveze je tudi storilev namen varanja (intent to defraud). Ni potrebno, da bi bil ta namen podan ravno za csebo, ki ji je bila lažna pretveza namejena zadošča že, da je bil sploh podan. Ta namen se presoja po trenutku, ko je storilec denar ali kakšen drug predmet prejel: vseeno je tudi, ali je imel namen vrniti pridobljenje predmete ali ne.

Temeljno kaznivo dejanje goljufije obstoji tedaj, če prejme storilec karkoli, kar je lahko predmet tativne, ali če povzroči, da se tak predmet izroči drugi osebi, in doseže to neposredno z lažno pretvezo, ali pa na podlagi pogodbe, sklenjene na enak način.

Izvršitveno dejanje obsega dvoje: lažno pretvezo in sprejem predmeta kaznivega dejanja. V definiciji, kakor jo daje kanadski kazenski zakonik, pa ni dveh elementov, ki so po našem pravu bistvenega pomena za goljufijo, namreč namena protipravne pridobitve premoženjske koristi na storilčevi strani, na oškodovančevi strani pa, da mora biti njegovo ravnanje v škodo njegovega ali tujega premoženja. Glede prvega smo videli že pri analizi angleškega pravnega sistema, da ga sploh ne upošteva pri premoženjskih deliktih; takšno stališče je od angleškega prevzelo v glavnem tudi kanadsko pravo. Temu pa ustreza tudi zahteva na oškodovančevi strani, da namreč ni potrebno, da bi oškodovanec ravnal v škodo svojega ali tujega premoženja.

Poleg temeljnega kaznivega dejanja goljufije določa zakonik še tri posebne oblike.

Prva posebna oblika obstoji v primeru, če storilec z lažno pretvezo ali z goljufijo dobi posojilo. Naslednja oblika je v bistvu samo modaliteta temeljnega delikta in se nanaša le na posebej določene predmete. Kanadsko kazensko pravo, ki je ostalo kljub nekaterim spremembam zvesto angleškemu sistemu, ga često posnema tudi glede kazuističnega obravnavanja posameznih oblik kaznivih dejanj. Zdi se, da je omenjena oblika goljufije precej tipičen primer za to. Posebna oblika goljufije obstoji namreč tedaj, če storilec namenoma izda napačno pismeno izjavvo, da bi na njeni podlagi prejel v svojo korist ali v korist druge osebe, podjetja ali ustanove, osebno listino, plačilo denarja, prejem posojila, podaljšanje posojila in še nekaj drugih finančnih operacij. Potrebno pa je, da se pismena izjava nanaša na finančne ali plačilne sposobnosti njega samega, kakšne druge osebe, podjetja ali ustanove, za katero se storilec zanima ali ki jo zastopa. To kaznivo dejanje bi po naših predpisih in po naši teoriji ter praksi težko šteli za goljufijo v ožjem pomenu. V določenih primerih bi ga

lahko subsumirali pod 213. b ali c člen KZ, ki sicer ne sodi med premoženjske delikte, vsebuje pa vendar neke elemente goljufije. Za izvršitev te oblike goljufije zadošča po kanadskem kazenskem pravu že izdaja take listine z namenom pridobitve posebej določenih premoženjskih koristi.

Zakonik posebej penalizira še primer, če storilec, ki ve, da je bila izdana lažna listina, na njeni podlagi preskrbi izdajatelju listine katero koli izmed premoženjskih koristi, ki so v prejšnji obliki posebej naštete.

Penalizacija kaznivega dejanja goljufije je urejena ustrezno načinu penalizacije pri tativni in ropu. Goljufija je obtožno kaznivo dejanje, za katero je zagrožena kazenska zapora do desetih let, če je predmet goljufije oporočna listina ali če vrednost pridobljenega predmeta presega 50 dolarjev; prav tako pa tudi v treh posebnih primerih, ki smo jih analizirali. Če pa je vrednost nižja od 50 dolarjev, je zagrožena kazenska zapora do dveh let.

2. Izsiljevanje (Extortion, 291. čl. CC)

Kot izsiljevanje označuje 291. člen CC ravnanje storilca, če le-ta brez upravičenosti in z namenom, da bi kaj izsilil ali si kaj pridobil, zavede ali poskuša zavesti drugo osebo, da bi ta kaj storila ali povzročila storitev nekega dejanja, pri tem pa storilec uporabi grožnje, obtožbe ali nasilje zoper osebo, ki naj bi storila neko dejanje, ne glede na to, ali so grožnje, obtožbe ali nasilje napnjene zoper to osebo neposredno ali ne.

Objektivni dejanski stan označuje zavajanje oškodovanca v neko ravnanje z uporabo sile v različnih oblikah. Za posamezne oblike nasilja poudarjajo, da jih je mogoče storiti z besedami (verbalno) ali z nekim ravnanjem (realno). Za grožnjo pa ni potrebno, da bi posredovala grožnjo s storitvijo kaznivega dejanja. Zadošča na primer grožnja z obtožbo, da se je oškodovanec slabo vedel ali slabo ravnal.

Zanimiva je vsekakor subjektivna stran, saj edinole pri tem kaznivem dejanju zoper premoženje zakonik zahteva, da mora storilec ravnati z namenom, da bi kaj pridobil (to gain). Končno je zanimiva še formulacija, ki se nanaša na oškodovanca; vseeno je namreč, ali storilec grozi oziroma uporabi nasilje neposredno zoper osebo, ki naj neko dejanje storil, ali zoper koga drugega. V bistvu gre tedaj za to, da zadošča tudi posredna grožnja, ki naj oškodovanca pripravi do tega, da bo storil neko dejanje.

Izsiljevanje sodi med obtožna kazniva dejanja in je zanj zagrožena kazenska zapora do 14 let.

II. Kvalificirane oblike kaznivih dejanj zoper premoženje

Zaradi popolnejšega pregleda smo o temeljnem načelu za kvalifikacijo kaznivih dejanj zoper premoženje že govorili. Kanadsko kazensko pravo je namreč kot temeljno kvalifikacijsko okoliščino štelo pri večini kaznivih dejanj vrednost povzročene škode in posebej še oporočno listino kot predmet kaznivega dejanja ter za mejo med obema kategorijama postavilo vrednost 50 dolarjev.

Ta tehnika je uporabljena pri kaznivem dejanju tatvine (zagrožena kazen zapora do desetih oziroma dveh let), pri prikrivanju (zagrožena je kazen zapora v enaki višini) in pri temeljnem kaznivem dejanju goljufije (zagrožena kazen v isti višini). Glede zatajitve smo videli, da se obravnava v okviru kaznivega dejanja tatvine in veljajo zanje ta določila; štiri oblike kaznivega dejanja ropa pa penalizira zakonik vse enako in kvalificiranih oblik ne pozna.

III. Privilegirane oblike kaznivih dejanj zoper premoženje

Če si odmislimo tiste oblike tatvine, prikrivanja in goljufije, katerih vrednost predmeta kaznivega dejanja ne presega 50 dolarjev in je zato predpisana za taka kazniva dejanja milejša kazen, vidimo, da privilegiranih oblik pri posameznih premoženjskih deliktih sploh ni. Za privilegirano obliko lahko štejemo le še posebno obliko poškodovanja tujega premoženja, ko povzročena škoda ne presega 50 dolarjev, o čemer smo tudi že govorili.

IV. Kazenski pregon in oškodovančeve pravice v kazenskem postopku

Čeprav ne moremo v tem kratkem orisu značilnosti, ki se nanašajo na kazniva dejanja zoper premoženje, orisati tudi sistema kazenskega pregona nasploh, je vendarle potrebno prikazati nekaj tistih značilnosti, ki so povezane s pregonom teh deliktov.

Kazenski zakonik, ki vključuje tudi procesualne določbe, ne uvaja nobenih posebnosti glede pregona kaznivih dejanj zoper premoženje, če so storjena med sorodniki. Tudi v teh primerih lahko vloži ovadbo vsakdo, ki sodi, da je neka oseba storila kaznivo dejanje, pa ima za to opravičljive in verjetne razloge, (439. čl. CC).

Posebna pravica pa je podeljena lastniku oziroma dobrovernemu posestniku premožen-

nja ali njunima zastopnikoma. Ti lahko nameč brez zapornega povelja (warrant) primejo storilca, ki ga zasačijo pri kaznivem dejanju zoper njihovo premoženje ali pri kaznivem dejanju, ki je s tem premoženjem povezano (437. čl. CC).

Kazenski zakonik daje oškodovancu tudi pravico do uveljavljanja odškodnine in — če je možno — do vrnitve premoženja, ki je bilo predmet kaznivega dejanja. Oba zahtevka lahko oškodovanec uveljavlja v kazenskem postopku.

Odškodnino je mogoče uveljavljati v kazenskem postopku glede obtožnih kaznivih dejanj, ne pa tudi v sumarnem postopku (628. čl. CC). Znesek lahko obsegata odškodnino za izgubo ali škodo na premoženju, ki sta bili povzročeni s storilčevim kaznivim dejanjem. Vrnitev premoženja (prav tako samo pri obtožnih kaznivih dejanjih) je možna seveda le takrat, če ima storilec v času obravnave predmete kaznivega dejanja še v posesti (630. čl. CC).

ZAKLJUČKI

Med tremi pravnimi sistemi, katerih kazenskopravno varstvo premoženja obravnavamo, tvori angleški sistem temelj obema drugima. Čeprav sta se tako ameriški kot zlasti kanadski sistem razvijala dalje po lastnih poteh, kažeta vendarle, da se v temeljnih značilnostih ne oddaljujeta od svojega angleškega vzora.

Elementi posameznih dejanj (razen goljufije, ki so jo razmeroma pozno začeli štetni medenje) so se izoblikovali v angleškem Common lawu in od tod so jih prevzela bodisi statutarna določila v ZDA oziroma v Kanadi bodisi sodna praksa v obeh deželah, ki je temeljila na istem načelu kot angleška. Angleško pravo, ki je po svojem bistvu do neke mere statično⁵⁶, zato pa tudi naklonjeno tradicionalnim rešitvam, se je podobno uveljavljalo tudi v obeh bivših angleških kolonijah, ki sta mu tudi danes ostali zvesti.

Čeprav je res, da imajo danes tako Kanada kot nekatere države ZDA svoje zakonike — torej tisti zakonski vir, ki je najbolj značilen za sistem kontinentalnega prava —, so v njih in poleg njih ohranjene v teh državah prvine prvotnega angleškega sistema. Videti je, da so pri iskanju lastnih poti šli najdalj v Kanadi, čeprav pomeni tudi njihov kazenski zakonik neke vrste »recepциjo« vljajočega prava, s tem pa tudi ohranitev njegovih značilnosti.

Za vse tri sisteme je gotova značilna — zlasti v primerjavi oziroma v nasprotju z na-

⁵⁶ Prim. P. Kobe, n. d., str. 106.

šim sistemom — elpičnost rešitev⁵⁷, ki temelji na pomenu in uporabi tako imenovanega case law; torej pravnih pravil, ki so jih izoblikovala sodišča v drugih analognih primerih. Celotno pravno pojmovanje postaja tako po eni strani precej elastično in je blizu konkretnim rešitvam ter sodobnejšim konceptom. Iz istega razloga pa obstoji po drugi strani rnožnost, da se upoštevajo take rešitve, ki sta jih čas in razvoj kazenskega prava in kriminoloških ved že prerasla in pomenijo le očitne anahronizme.

Posebno značilnost daje obravnavanju premoženske kriminalitete kompleks lastninskih pravnih razmerij, katerega pomen je tu mnogo večji kot v kontinentalnih pravnih sistemih. To je zlasti očitno pri kaznivem dejanju zatajitve, ki ponekod pretirava pomen tega vprašanja tako dažeč, da prihaja do precej nesmiselnih pravnih konstrukcij, ki jih vsakdanja realnost skoraj ne more opravičiti. Prav pri poudarjanju tega vprašanja se zrcali pomen, ki ga ima zasebna lastnina v kapitalistični družbi, kot komponenta, na kateri ta družba stoji in s katero tudi pade.

Kot nadaljnjo značilnost varstva premoženja v ZDA velja omeniti poseben pomen prikrivanja. Ob širši problematiki tega kaznivega dejanja lahko vidimo, da gre za velik družbeni pomen, ki je tesno povezan z nekim, za ameriško družbo tipičnim pojavom, namreč s pojavom organizirane kriminalitete. Znano je, da je v sklopu te kriminalitete zavzelo prikrivanje zelo velik obseg, saj se smoter in cilji tako storjenih kaznivih dejanj realizirajo ravno s pomočjo tega kaznivega dejanja. To vprašanje je že dačeprva okvire kazenskopravnega varstva in zato ni čudno, da skušajo zajeti in analizirati kriminaliteto, zvezano s kaznivim dejanjem prikrivanja, s širših kriminoloških vidikov, s katerih načenljajo po eni strani vprašanja vzrokov, po drugi pa možnosti in sredstva za uspešno prevencijo. Vprašanje je, ali je primerjava vrstva, ki ga daje kazensko pravo v teh treh državah, z rešitvami, kakor so usvojene pri nas, upravičena. Ker pa gre kljub načelnim razlikam v izhodiščih za tako kriminaliteto in taka kazniva dejanja, ki jih najdemo v vseh, tudi vsebinsko različnih družbenih formacijah, menim, da je takšna primerjava vendarle možna in je lahko tudi koristna.

Za nas je gotovo zelo zanimivo kaznivo dejanje vloma, ki izhaja s povsem drugačnih vidikov kot kaznivo dejanje tativne, storjene na vlogen način, ki jo pri nas po navadi označujemo kot vlom. Vlom po angloameriškem

pravu v bistvu ni kaznivo dejanje zoper premoženje, temveč je zasnovano mnogo širše, in sicer kot napad na eno temeljnih človeških dobrin — na prebivališče. Ne more biti dvoma, da ima prebivališče v družbi, ki vsaj formalno poudarja pomen posameznika njegove neodvisnosti, svobode in samostojnosti, svoje posebno mesto; da je to kraj, ki je nedotakljiv in v katerem je vsak posameznik popoln gospodar. Kot vлом se zato kaznuje vsak vdor v stanovanje, če namerava storilec izvršiti tam kakrsnokoli hujše kaznivo dejanje. Gotovo je, da gre največkrat za kazniva dejanja zoper premoženje, vendar to prav nič ne spremeni dejstva, da je bilo in je izhodišče kaznivega dejanja vloma varstvo prebivališča in da je vlot zato pojmovno mnogo širše zasnovan kot tativna, storjena na vlogen način, kakor jo poznamo pri nas.

Med kaznivimi dejanji je precej samo svoje obravnavana tudi goljufija. Pri njej je zanimiva razvojna pot, ki jasno izraža družbeno-ekonomska razmerja v določeni družbi, ki je šele postopoma odstopila od načela, da naj svojo lastnino in premoženje varuje vsak posameznik, in penalizirala primere, ko je le-ta utrpel škodo »po lastni neumnosti«.

Pri konstruiranju tativne, storjene na goljufiv način, pa lahko vidimo, kako je sistem Common lawa dovolj gibčno izpolnil vrzel, ki je nastala s tem, da goljufija razmeroma dolgo ni bila penalizirana kot kaznivo dejanje. Ker obstajata vsaj v ZDA še danes obe oblike, je okvir kaznivega dejanja goljufije ožji kot pri nas, okvir tativne, storjene na goljufiv način, pa je dovolj širok, da zajame vse ostale situacije. Podoben je položaj tudi pri kaznivem dejanju poškodovanja premoženja.

Ob analizi vsebine posameznih kaznivih dejanj, s katerimi varuje angloameriško pravo premoženje oziroma lastnino, opažamo, da se metode, s katerimi to dosega, precej razlikujejo od naših, obstoje pa tudi vsebinske razlike med pojmi in pojmovanjem v obeh sistemih. To je seveda razumljivo in skoraj odveč bi bilo navajati vzroke zanje, saj segajo od različnega zgodovinskega razvoja do razlik v današnji družbeno-ekonomske strukturi. Ker pa gre po drugi strani za takšna kazniva dejanja, ki varujejo poleg življenja in telesa najbolj temeljne dobrine, obstoji tudi mnogo skupnih točk. Pri tem, kar nam je skupnega, lahko vidimo, da je angloameriško pravo prislo v nekaterih vprašanjih vsaj v praksi in v

⁵⁷ Prim. P. Kobe, n. d., str. 113.

vsakdanji uporabi posameznih pravnih načel do podobnih rešitev, kot jih poznamo mi, a vendar s povsem drugačnimi metodami.

Ce skušamo oceniti primerjalnopravno analizo, kakršna je naša, bi mørali gotovo iti dlje kot do primerjave obeh sistemov. Zdi se nam, da je posebna vrednost takih študij, če

jih gledamo predvsem s kriminološkega stajšča, v tem, da nam lahko služijo za natančnejše seznanjanje s posameznimi problemi v različnih pravnih sistemih in da je to podlaga za širše kriminološko ter tudi statistično ovrednotenje različnih problemov kriminalitete drugod in pri nas.

Crimes against Property in the Anglo-American Penal Law System

by Alenka Šelih, LL. D.

The article presents a part of a comparative law study carried out by the Institute of Criminology at the Faculty of Law in Ljubljana. The study deals with the penal law protection of property in the countries on the European continent, in the socialist countries, and in the Common law system.

The analytical part of the article deals with the analysis itself and with evaluation of different penal law institutions that protect property in the penal system of England, USA, and Canada. The analysis refers to particular crimes, among them especially to the basic ones: larceny, theft by bailee, robbery, burglary (that a great majority of European countries consider a crime against property), false pretences, receiving stolen property, and malicious damage. The analysis being prepared for a reader used to the continental legal system, great attention is being paid to the meaning of the Common law and Case law and to their role in the whole legal system.

In the findings, the author points out that one of the main characteristics of these legal systems are — especially if compared with the Yugoslav ones — the empiric solutions based on the use of case law. The whole legal conception is becoming, therefore, rather flexible and very near to concrete solutions, and modern conceptions. On the other side, there exists for the same reason a possibility of taking into account such solutions that have long been overruled by the time and by the development of the penal law and criminological sciences.

The sphere of the proprietary relations is far more important in this system than it is in the continental ones and gives it a special character-

istic. This is true especially for the larceny by bailee where these questions sometimes seem to be exaggerated.

The importance of the receiving stolen property — shown especially in the USA — is also characteristic. By a broad analysis of this problem, can we see that it is connected with another great social problem, with the problem of the organized crime, which is so typical for the American society. This problem has surpassed the frames of penal legal treating and it is not surprising that attempts have been made to analyze criminality connected with receiving stolen property by criminological view-points.

Finally, the author compares — in spite of differences in socio-economic structure — some solutions in the anglo-American legal system with the Yugoslav ones. There are differences as to the burglary that is based in the countries of Common law system on a different sociological background as it is in the countries of continental Europe and in Yugoslavia. The way of treating false pretences is also very interesting as its late incrimination (at the end of the 19. century) reflects the basic principle of the capitalist society — the principle of liberty of private property.

The author concludes by stating that comparative law studies should do more than only compare two systems. It seems that their special value lies — from criminological view-point — in the possibility that the acquaintance with particular legal institutes could serve as one of the criterion for criminological and statistical evaluation of a selected problem of criminality in different countries.